

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Výchovné styly rodičů současných předškoláků v Liberci

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: 7531R001 – Učitelství pro mateřské školy
Autor práce: **Pavla Gajdošová**
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Hubertová, Ph.D.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 26. 4. 2017

Podpis: Bajdová

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla Gajdošová**
Osobní číslo: **P14000006**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Název tématu: **Výchovné styly rodičů současných předškoláků v Liberci**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:
cílem práce je zmapovat zda a jaký výchovný styl preferují rodiče předškoláků v Liberci (typologie dle D. Bumrindové)

Požadavky:
minimálně jednou měsíčně osobní konzultace s vedoucí práce

Metody:
dotazník s uzavřenými a otevřenými otázkami

A handwritten signature in blue ink, likely belonging to the supervisor or the student.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BROŽKOVÁ, L., Rodičovská autorita ve výchovné interakci. Pardubice 2011. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Katedra věd o výchově. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Alena Vališová, CSc

GILERNOVÁ, I., KEBZA a V., RYMEŠ, M. Et al., 2011. Psychologické aspekty změny v české společnosti. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2798-1.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. Vývojová psychologie. 2. aktual.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

MERTIN, V., 2013. Výchova bez trestů. 1.vyd. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-247-3470-5.

NOVÁK, T., 2013. Jak vychovat seběvědomé dítě. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4522-0.

PROCHÁZKA, M., 2012. Sociální pedagogika. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lucie Hubertová

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **16. června 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **25. května 2017**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. června 2016

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Lucii Hubertové Ph.D. Za odborné vedení mé bakalářské práce, za laskavý a vstřícný přístup, přínosné rady, připomínky a velkou nápomoc. Děkuji i své rodině za podporu při psaní mé bakalářské práce a všem, kteří byli ochotni mi odpovědět na dotazník, bez nich by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace a klíčová slova v českém jazyce

Tato bakalářská práce se zabývá výchovnými styly ve městě Liberec. V teoretické části rozebírá historii a pojetí výchovy jako takové, současné styly a dnešní trendy ve výchově. Následně pomocí dotazníku zjišťuje, jaký styl výchovy převažuje zde v Liberci.

Klíčová slova:

Výchova, Výchovné styly

Annotations and keywords in the English language

This bachelor thesis deals with educational styles in the city of Liberec. In the theoretical part, it analyzes the history and the concept of education, present styles and today's trends in education. Subsequently, it using the questionnaire to determinate which style of education prevails here in Liberec.

Keywords:

Education, Educational styles

Obsah

Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	9
0. ÚVOD.....	10
1. HISTORIE VÝCHOVY.....	11
1.1. Právěk.....	11
1.2. Starověk.....	11
1.3. Středověk.....	12
1.4. Novověk.....	12
1.4.1. Jan Amos Komenský (1592 – 1670).....	12
1.4.2. Johne Locke (1632 – 1704).....	14
1.4.3. Jean Jacques Rousseau (1712 – 1778).....	14
1.4.4. Alfred Adler (1870-1937).....	15
1.4.5. Maria Montessori (1870 – 1952).....	16
1.4.6. Kurt Lewin (1890 – 1947).....	18
1.4.7. Zdeněk Matějček (1922 – 2004).....	19
2. STYLY VÝCHOVY.....	21
2.1. Definice výchovy:.....	21
2.2. Charakteristika stylu výchovy.....	22
2.3. Vybrané typy stylů výchovy:	22
2.3.1. Výchovné styly podle Kurta Lewina.....	23
2.3.2. Model dvou nezávislých dimenzí podle Earla S. Schaefera.....	24
2.3.3. Navazující teorie manželů Tauschových.....	25
2.3.4. Model čtyř komponentů výchovy a jejich kombinací.....	25
2.3.5. Model dvanácti polí.....	26
2.3.6. Model devíti polí.....	26
2.3.7. Výzkum Ilony Gillernové způsobu výchovy v české rodině.....	27
2.3.8. Model čtyř stylů výchovy:	28
2.4. Aktuální trendy.....	31
2.4.1. Nevýchova.....	31
2.4.2. Zrcadlení.....	32
2.4.3. Kontaktní výchova.....	32
2.4.4. Overparenting.....	32
3. PRAKTICKÁ ČÁST.....	34
3.1. Cíl:.....	34
3.2. Výzkumné předpoklady:	34
3.3. Metodika:.....	35
3.4. Výzkumný soubor:.....	36
3.4.1. Vyhovující respondenti:.....	36
3.4.2. Děti respondentů:.....	37
3.5. Vyhodnocení dotazníku:.....	40
3.6. Vybrané otázky:.....	42
3.7. Diskuze.....	51
4. ZÁVĚR.....	54
5. POUŽITÁ LITERATURA.....	55
6. SEZNAM PŘÍLOH.....	58

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka1.....	17
Tabulka2.....	27
Tabulka4.....	27
Tabulka3.....	30
Tabulka5.....	52
Tabulka6.....	62
Tabulka7.....	63

Seznam grafů

Graf č. 1 Pohlaví rodičů.....	36
Graf č. 2 Věk respondentů.....	37
Graf č. 3 Počet dívek a chlapců.....	37
Graf č. 4 Věk dětí.....	38
Graf č. 5 Počet dětí v rodině.....	38
Graf č. 6 Docházka do předškolního zařízení.....	39
Graf č. 7 Zastoupení jednotlivých stylů výchovy.....	40
Graf č. 8 Otázka č. 2.....	42
Graf č. 9 Otázka č. 8.....	43
Graf č. 10 Otázka č. 22.....	44
Graf č. 11 Otázka č. 28.....	44
Graf č. 12 Otázka č. 1.....	45
Graf č. 13 Otázka č. 7.....	46
Graf č. 14 Otázka č. 23.....	46
Graf č. 15 Otázka č. 29.....	47
Graf č. 16 Otázka č. 3.....	48
Graf č. 17 Otázka č.10.....	48
Graf č. 18 Otázka č. 18.....	49
Graf č. 19 Otázka č. 27.....	50

0. ÚVOD

Ve svém okolí se setkávám se spoustou dětí a tím pádem i s různými styly výchovy. S některými souhlasím, s některými ne, ale vím, že rodiče své děti vychovávají v přesvědčení, že právě jejich výchova je ta nejlepší a já, jako cizí člověk jim nemohu mluvit do toho, co vlastně neznám. Proto jsem se rozhodla, že se tomuto tématu budu věnovat blíže a rozpracuji ho v bakalářské práci.

Ačkoliv je práce zaměřená na předškoláky, tak výchova není jen o útlém dětství. Provází nás takřka celý život a my můžeme vidět dopady toho, jaký má výchova v raném dětství vliv na naše pozdější chování.

Bližší prozkoumání rodičovských stylů ať už z historického hlediska, či dnešní moderní pojetí mi dává možnost se zamyslet i do budoucna, jak bych chtěla vychovávat své vlastní potomky a praktická část mi umožňuje nahlédnout do tajů rodin, které děti už mají a vychovávají je určitým způsobem.

Cílem práce bude zjistit, jaký je převažující výchovný styl předškoláků v Liberci a v jakém zastoupení jsou ostatní styly.

1. HISTORIE VÝCHOVY

V této kapitole se budu zabývat výchovou a jejím stylem od počátku lidstva. Chtěla bych se zaměřit na výchovné teorie významných pedagogů a psychologů v průběhu historie, které přispěli až k dnešnímu modernímu pojetí výchovy. Chtěla bych podrobněji popsat, jak se měnila výchova v průběhu staletí, aby čtenář mohl porovnat, jak se měnil náhled na výchovu jako takovou.

1.1. Pravěk

Výchovou se můžeme zabývat téměř od počátku lidstva. V pravěku se nedochovaly žádné reálné dokumenty o výchově, pouze je známo, že se ženy a děti věnovaly sběru kořínků, jedlých plodů a udržovaly oheň.

(Souček 1995, s. 11)

1.2. Starověk

V období starověku měly jinou výchovu děti, které patřily do bohatších rodin, jinou měly děti, které patřily do chudších rodin a byly nesvobodní. Děti z chudších rodin se učily jak obdělávat pole, starat se o statek, kdežto z bohatších rodin docházely do škol či do klášterů. Významnou kulturu pro výchovu bylo Starověké Řecko a jeho dvě největší města Sparta a Athény. Ve Spartě rodiče děti předkládaly starším v radě, aby už v útlém batolecím věku děti ohodnotily, zda jsou dobře rostlé a budou z nich dobří občané. Děti, které se vymykaly nebo byly příliš slabé, se buď dávaly nejnižší nesvobodné vrstvě nebo se vhazovaly do propasti Apothet. „Od sedmého roku věku byli hoši rodičům odebírání a společně vychovávání v přísné kázni. Učili se skromnosti v jídle, pití v oděvu i bydlení. Oblékali se jediným kusem oděvu, chodili prostovlasí a bosí. Cvičili se v běhu, skoku, zápase, hodů oštěpem a diskem, učili se čtení, psaní, hudbě, zpěvu a tanci, homérským básním a státním zákonům. V Osmnácti letech se stali dospělými a procházeli vojenským výcvikem. Ve dvaadvaceti letech se stali vojáky. Dívky byly ponechávány i po sedmém roce věku doma, dostalo se jim však výchovy gymnastické a taneční a dokonce i spolu s jinochy závodily.“ (Jansa 2012, s.29)

V Athénách měla výchova podobný řád. Do sedmi let pečovali o dítě rodiče, popřípadě chůva či vzdělaný otrok, který ho měl učit slušnému chování a provázel chlapce až do doby, kdy dospěl. Péče o výchovu byla věcí rodičů a stát na ni jen dohlížel. Školy byly pouze soukromé a určené jen pro chlapce. Délka docházky závisela na hospodářských poměrech rodiny. Vzdělání chlapců bylo gymnastické (tělesné) a múzické (hra na lyru, kitharu, píšťalu, zpěv, tanec, čtení, psaní, počítání a literatura). Dospívající mladíci ze zámožných rodin se vzdělávali dále v gymnáziích. V osmnácti letech začínala povinná dvouletá vojenská služba. Dívky zůstávaly doma a cvičily se v domácích pracích. Dostalo se jim skromných základů hudby, tance, čtení a počítání. (Jansa 2012, s. 30, Procházka 2012, s. 11 – 14).

1.3. Středověk

Ve středověku bylo kladeno především na křesťanskou výchovu. Lidé byli rozděleni do čtyř vrstev a to šlechta, duchovní, měšťané a poddaní. Vzdělání a výchova závisela na postavení ve společnosti. Děti se před nástupem vzdělávaly doma, poté bylo vzdělání pouze pro chlapce od devíti let. Byly čtyři druhy škol: církevní, rytířské školy, městské školy a univerzity. Chlapcům z vyšších vrstev se dostávalo vyššího vzdělání – buď soukromí učitelé a nebo byli posíláni na duchovní školy, dívky se učily domácím pracím, teologii a poslušnosti. Některá děvčata byla preposílána se učit na jiné panství a v dospělosti se vracela zpět.

(Tvormeskolu: Středověká výchova 2013)

1.4. Novověk

1.4.1. Jan Amos Komenský (1592 – 1670)

Výchova, jakožto součást vzdělání hrála u Komenského velkou roli. Výchova a vzdělání byly součástí nápravy společnosti, kterou se Komenský zabýval a tvrdil, že „výchova rozvíjí to, co je potencionálně v nás“ (Kasper, Kasperová 2008, s. 17). Dbal na výuku pomocí vtiskování a poznání. Cílem nebyla snaha vychovat děti a celkově člověka k určitému povolání či postavení ve společnosti, ale cílem byla výchova k lidství a k všeobecné vzdělanosti. Součástí jeho všenápravné snahy bylo i především

to, aby se výchova a vzdělání v této formě praktikovaly ve všech společenských vrstvách bez ohledu na majetkové poměry a aby bylo dostáno výchovy dívkám i chlapcům. Tyto myšlenky a snahy jej vedly k myšlence pansofie – vševědě, která vede k možnosti poznat vše a učit vše. Ve svých učebnicích se tak snaží, aby lidé poznávaly věci smysly i rozumem – to mělo vést k všeobecné harmonii, která se tak stala základem Komenského výchovy. Komenský tak navrhuje vzdělání a výchovu rozdělit na více částí, aby člověk mohl poznávat věci od nejjednodušších základů. Rozdělil tak školní vzdělávání do čtyř šestiletých stupňů – škola mateřská, škola elementární či obecná, škola latinská a akademie. Podle tohoto řádu jsou rovněž seřazeny i učebnice, které napsal.

(Kasper, Kasperová 2008, s. 18 – 19)

Informatorium školy mateřské

Kniha se zabývá dítětem od narození do šesti let. Dítě je bráno jako dar boží, které se rodí s nepopsaným listem a mělo by být rodičům nadevše bohatství. Duše, mysl i tělo by mělo být v harmonii s bohem. Dítě má být vedeno k pobožnosti – víře, mravům a literárnímu umění v tomto pořadí, dále by mělo být vedeno k samostatnému jedení, pití, oblékání, a k tělesné výchově. Rodiče by měli být učitelé a měly by děti učit tyto věci při jakékoliv příležitosti. V kapitolách je podrobněji rozebráno, co by děti měly umět v šestém roce. Např.: v oblasti víry by si měly uvědomovat, že bůh je stále s nimi, měly by jít v jeho šlépějích a radovat se s ním ze všeho. V mravní ctnosti by se děti měly učit k střídmosti, švarnosti, šetrnosti, pravdomluvnosti, poslušnosti a k mnoha dalším ctnostem. Děti by též měly znát základy fyziky, matematiky, dialektiky a muziky. Měly by umět základy z těchto oborů např.: rozpoznání barev, astronomii, chronologii času, geografii, a mnoho dalších. Základem je myšleno, že například v geografii by děti měly vědět, kde bydlí, zda bydlí na vesnici, ve městě či v zámku; budou znát, co je pole, kopec, řeka, atd.. Jsou zde podrobně i rozepsány stádia mluvy dítěte, jak je vést k mravní síle a pobožnosti. Autor se zabývá i připraveností dítěte na školní docházku a jak na ni děti připravit. Celou kapitolu také věnuje tomu, jak dítě naučit správné pobožnosti.

(Komenský 2007, s. 16 – 96)

1.4.2. Johne Locke (1632 – 1704)

V oblasti vzdělávání souhlasil Locke v mnoha ohledech s Komenským a jeho vyučovacími metodami, podporoval vytvoření veřejných škol a institucí, školský systém a také hledal způsob nápravy věcí lidských, i když jiným způsobem než Komenský. Ve výchově dbal, stejně jako Komenský, na smyslové poznání, které tvoří jednotu s rozumovým poznáním. Locke odmítá vrozené dovednosti a dítě je podle něj nepopsaný list. Zkoumá tak v *Pojednání o lidském rozumu (1690)* stanovisko získaných ideí, rozvíjení poznávací schopnosti, původ jistoty, a rozsah lidského poznání. Locke rozpracoval koncept výchovy občana, který bude respektovat demokraticky zvolenou moc, která může stát nad jeho osobními zájmy. Stane se z něj tedy občan – gentleman, který má takové schopnosti a dovednosti, aby dokázal nejen sobě, ale i rodině zajistit určité zázemí a být zároveň ku prospěchu celé společnosti, na jejímž chodu se spolupodílí. Ve své výchovné teorii byl proti tvrdým tělesným trestům. Zastával názor individuální výchovy a domácího učitele. (Kasper, Kasperová 2008, s. 39 – 41)

Locke dělil výchovu do tří částí:

1. Tělesná výchova, která se zabývá hygienou, správnou zdravou stravou, otužováním, pohybem a odsuzuje tělesné tresty.
2. Mravní výchova, která děti naučí kázni, disciplíně a otužování.
3. Rozumová výchova u které Locke neklade důraz na vysoké vzdělání, ale na to, aby se každý občan uměl postarat o své záležitosti.

Locke se zaměřoval především na chlapce z vyšších vrstev, chlapci z nižších vrstev by se měli učit náboženství, mravům a manuální práci. Jeho esej o výchově se zabývá výchovou mladého gentlemana a jeho budoucími závazky vůči společnosti. Cílem výchovy je spokojený, šťastný a úspěšný život dítěte, ve kterém se bude chovat disciplinovaně a rozvážně. Výchovou dívek se Locke vůbec nezabýval.

(Kasper, Kasperová 2008, s. 47 – 48)

1.4.3. Jean Jacques Rousseau (1712 – 1778)

Rousseau jakožto další následovník rozvoje výchovy se od svého osvícenského předchůdce Locka liší především tím, že dává mnohem větší důraz na city a na přirozenou a svobodnou výchovu. Ve svém díle *Emil, čili o vychování (1762)* rozebírá

výchovu chlapce mimo společnost, uprostřed přírody, kde na něj nemají vliv kultura, společnost a vůbec nějaká civilizace.

Emil, čili o vychování

Knih je rozdělená do čtyř cyklů:

1. *Výchova od narození do doby, kdy dítě umí mluvit* – dítě by mělo být co nejdéle kojeno matkou, měly by se zaměřovat především jeho smysly, cit a tělo. Měl by se dbát důraz na rozvoj řeči a zpěvu. V tomto věku by se dítě nemělo vůbec vzdělávat.
2. *Výchova do dvanáctého roku dítěte* – dítě by se mělo samo ze své zvědavosti naučit číst a psát.
3. *Výchova od dvanáctého do patnáctého roku dítěte* – vzdělání by se Emil neměl učit z knih, ale z vlastního poznání.
4. *Výchova od patnáctého roku do sňatku* – Emil se učí mravnosti, vědám a náboženství, probouzí se v něm sexuální potřeby, takže si hledá manželku, aby mohly zplodit nové společenství

V této knize chlapec netuší, že existuje civilizace a společnost. Chlapec má být oddán s přirozenou Žofií a založit novou kulturu tzv. přirozeného člověka.

Při přečtení této knihy ale narazíme na paradox výchovy – proč má být člověk, který se rodí přirozený vůbec nějak vychováván, když se výchovou může pouze zkazit? Touto otázkou se ale v románu Rousseau nezabývá. Pouze uvádí, že se člověk rodí bezbranný a bez sil, tudíž se o něj někdo musí postarat do doby, než se o sebe bude moci postarat sám. Rodiče by se o dítě postarat tak, aby podporovali jeho přirozený vývoj a do výchovy by neměli zasahovat – koncept svobodné výchovy. Rousseau se tedy spíše než výchovou člověka v té době zabývá utopickou představou výchovy a výchově nového člověka.

(Kasper, Kasperová 2008, s. 63 – 71)

1.4.4. Alfred Adler (1870-1937)

Adlerova teorie sourozeneckého pořadí je dalším příkladem historického pojetí výchovy dětí. Tvrdil, že pořadí narození dětí má velký vliv i na jejich výchovu. Každé dítě tak má svou jedinečnou pozici v rodině, která vytváří jeho vlastní perspektivu. Každému dítěti v rodině připisoval Adler určité rysy chování, které ale nemusely

s přesností platit ve všech rodinách. Jeho teorie se skládala ze tří typů sourozenců: prvorozený, druhé či prostřední děti a nejmladší dítě.

- Prvorozené dítě má podle Adlera nejméně výhodné a nejvíce se měnící podmínky pro živobytí v rodině. Rodí se do rodiny, kde ještě žádné dítě není, tudíž se mu dostává nejvíce lásky a pozornosti rodičů o kterou se nemusí s nikým dělit. S příchodem dalšího dítěte se ale všechno mění a dítě se může cítit ostrčeně, osaměle a měl by se chovat dospěleji než ostatní sourozenci, o které se většinou musí starat. Vývojově je svými názory někde mezi dospělými a ostatními sourozenci, tudíž se může setkávat i s tím, že jeho názor je nepřijatelný, či špatný.
- Druhorozené, či prostřední dítě popisuje Adler jako dítě, které má snadnější cestu životem. Prošlapal mu ji už starší sourozenec, který je i jeho ochráncem, rádcem a zároveň vzorem. Druhorozené či prostřední dítě se rodí do sociálně vyvážené rodiny, kde se o jeho výchovu starají rodiče a starší sourozenec.
- Nejmladší dítě popisuje jako nejvíce až nezdravě rozmazlované, čímž mu rodiče vytváří špatné návyky pro budoucí život. Většinou jsou tyto děti podle Adlera bezstarostní a většinu věcí neřeší. Adler tyto vlastnosti připisoval tomu, že rodiče si nejmladší děti pořizovali hlavně pro radost a rozptýlení od starostí všedního života.

(Zetíková 2009, s. 13 – 14)

1.4.5. Maria Montessori (1870 – 1952)

Maria Montessori byla významnou osobností v dějinách pedagogiky, která prosazovala jiný systém výchovy a učení dětí. Její myšlenka vychází ze svobody dítěte a podpory rozvoje schopností a dovedností, pomocí nichž dítě utváří svou vlastní osobnost. Montessori se zabývá výchovou dítěte už od narození ve své knize Tajuplné dětství, kde velmi podrobně popisuje, jak by se mělo s dítětem zacházet v určitých situacích a jak by se rodiče a okolí mělo chovat k malému dítěti. Tato kniha se zabývá výchovou od narození do tří let.

(Montessori 2012)

Ve věku, kdy je dítě schopno pracovat s různými pomůckami, dbáme na to, aby dítě mělo samo zájem rozvíjet své schopnosti a podporujeme pochopení věcí a jevů, rozvoj

myšlení a řeči, pomocí poznávání a aktivní manipulace s různými věcmi a senzomotorickými pomůckami. Pomůcky by měly být především z přírodních materiálů a měly by sloužit k postupnému rozvoji chápání dětí. S těmito pomůckami by se měly děti setkávat jak v domácí výchově, tak ve školce, kde by měly být děti ve smíšených třídách. Především kvůli pozorování spolužáků a spolupráci, ale hlavně kvůli zdravé sebedůvěře. Dítě by mělo mít možnost dělat určitou činnost jak dlouho chce bez přerušování, aby nebyla narušena jeho vnímavost a zájem o činnost, mělo by pracovat v tichosti a tichu, aby nebylo rušené okolím.

Senzitivní fáze vývoje u Marie Montessori jsou období ve vývoji dítěte, kdy dítě touží po získání konkrétních dovedností.

Tabulka č. 1 (Rýdl 1999 s. 48)

0 – 3 roky	Senzitivní oblasti jsou pohyb, řeč a řád. Dítě je citlivé v oblasti pohybové: zvládnání chůze, běhu, rozvoj manuálních zručností. V oblasti řádu se jedná o rozvoj pravidelného režimu vůči vnějšímu světu. V neposlední řadě je dítě citlivé v oblasti řeči.
3 – 6 let	Dochází k sebeuvědomování dítěte na základě získávání zkušeností v rámci aktivních činností, dítě se začíná cítit jako součást skupiny. Pokračuje rozvoj pohybových a řečových dovedností.
7 – 12 let	Je charakterizováno rozvíjející se morální senzitivitou. Dítě hodnotí dobré a zlé jak ve vlastním jednání, tak i v konání okolních osob. Dítě získává sociální zkušenosti v širším okolí. Pokud jsou jeho sociální vztahy chudé či omezované, může to být brzdou jeho dalšího vývoje. Dochází též k rozvoji myšlení, které přechází od zaměřenosti na konkrétno k abstrakci. V počátku období se tak dítě zajímá o bezprostřední okolní svět, na konci tohoto období mu je svět více abstrakcí. Dítě potřebuje být podporováno v aktivním poznávání světa, samostatném získávání dovedností a znalostí, což vede ke zdravému rozvoji jeho sebevědomí.
12 – 18 let	Fáze je specifická vývojem v samostatnosti v sociálních vztazích dospívajícího, vytvořením nového obrazu o sobě sama.

Základním pilířem Montessori pedagogiky je i svoboda, která neznamená úplnou volnost, ale možnost svobodně se rozhodovat, jednat, být činný a získávat vlastní zkušenosti. Cesta k vlastní svobodě vede vlastním vývojem, sebekontrolou, sebedisciplínou a posilováním vnitřní kázně. Svobody dítě dosáhne tehdy, kdy se může řídit vlastními vnitřními zákony a potřebami organismu. Jejich svoboda rozhodování je vyvažována disciplínou, kdy je kladen důraz na sociální cítění a začleňování do společnosti. V oblasti svobody je důležitá samostatnost a osobnostní nezávislost.

(Kasper, Kasperová 2008, s. 131 – 140)

Důležitou osobou v životě dítěte je jeho učitel – vychovatel. Může to být rodič nebo jiná osoba důležitá ve výchově dítěte. Vychovatel musí být dobrý pozorovatel a analyzátozem, který pozoruje výchovné činnosti po celou dobu osobnostního vývoje dítěte. Je to takzvaný vychovatel nového typu, který se vyznačuje:

1. Vychovatel je služebním lidského ducha v tom smyslu, že podporuje nezávislost dítěte jako první krok jeho svobodného vývoje. Dětskou aktivitu podněcuje přípravou takových podnětů, které odpovídají vnitřním potřebám dítěte. Úkolem dospělého není vnučovat dítěti nové činnosti či poznatky, ale vést ho tak, aby dospívalo ke svobodné volbě jako k základu lidské důstojnosti.
2. Vychovatel se vyznačuje respektováním senzitivních období dítěte, je spolupracovníkem přírody i spolupracovníkem Boha – tvůrce.
3. Vychovatel je pomocníkem a oporou. Jako svému příteli ukazuje dítěti zřetelnými a přesnými pohyby, jak provádět cvičení. Dítě se učí napodobováním.
4. Dospělý je také vedoucím a organizátorem. Usměňuje spontánní aktivitu dítěte, která se uskutečňuje v procesu koncentrace. Aby mohl dospělý ovlivňovat život dítěte a jeho aktivitu, je třeba, aby byly respektovány dva faktory: vedení je úkolem vedoucího a individuální cvičení je prací dítěte. Vedoucí musí vést dítě, aniž by ho svou přítomností omezoval. Zároveň však musí poskytnout pomoc, je-li o ni požádán. To, že dospělý má být organizátorem, znamená, že má organizovat komplexní učební situace, které navodí proces koncentrace. Dobrá organizace práce je předpokladem svobodné práce. Svoboda bez organizace je neužitečná, organizace, která neumožňuje svobodu, je marná.
5. Vychovatel nového typu je iniciátorem dětské svobody.

(Zelinková 1997, s 73)

1.4.6. Kurt Lewin (1890 – 1947)

Lewin byl americký psycholog, který je považován za průkopníka a zakladatele sociální psychologie. Jeho rozřazení typologie výchovy dětí patří k nejznámějšímu rozřazení. Typologii definoval na základě svého pozorování při emigraci z Německa, kde byl výchovný styl rodičů spíše autoritativní a v USA mohl následně vidět spíše svobodomyslnou, shovívavou výchovu. Všiml si nápadného rozdílu mezi přístupy obou

stylů a vlivu, který měly poté na osobnost dítěte. Tyto styly měly následně vliv i na klima ve společnosti.

Typologie stylů výchovy podle K. Lewina:

1. autokratický styl – autoritativní, dominantní
2. liberální styl – slabé vedení
3. demokratický styl – sociálně integrační

(Čáp, Mareš 2007, s. 304)

1.4.7. Zdeněk Matějček (1922 – 2004)

Matějček se jako přední psycholog zabýval výchovou v průběhu celé kariéry. Napsal několik knih na toto téma jak např.: Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte; Co, kdy a jak ve výchově dětí atd. Zabývá se problematikou rozvodu, nemocnými či postiženými dětmi, či náhradní péčí. Jedná se převážně o příručky psané pro rodiče, které by jim měly pomoci se s danou situací vyrovnat a zachovat se správně.

Matějček rozlišuje výchovné styly podle citového vztahu rodičů s dětmi:

- zanedbané dítě – výchova, lhostejnost vůči dítěti, zavrhování dítěte
- rozmazlování dítěte, protekční výchova, hyperprotektivní výchova, okouzlení dítětem
- perfekcionalistická výchova, úzkostná výchova

Matějček spolu s Langmeierem vytvořil model základních dětských potřeb:

1. Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti předmětů.
 - Naplnění probouzí aktivitu, zajišťuje nové dojmy a zkušenosti, vede k rozvoji poznávání.
2. Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech.
 - Nepřehledné množství podnětů ztěžuje orientaci. Bez pochopení souvislosti a vztahů by svět nedával smysl.
3. Potřeba prvních citových a sociálních vztahů.
 - Prožité citové vztahy zaručují pocit bezpečí, jistoty a důvěry v sebe a ostatní lidi.
4. Potřeba identity, společenského uplatnění a společenské hodnoty.
 - Dítě si uvědomuje sebe a svoji pozici, potřebuje mít vlastní hodnoty. Chce být spravedlivě hodnoceno a uznáváno.

5. Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy

- Sebedůvěra posiluje samostatnost, odvahu i odpovědnost za vlastní jednání, které směřuje do budoucnosti.

Potřeby dítěte naplňuje z počátku rodina, která tak činí intuitivně. Rodina má k dítěti největší citový vztah, věnuje mu hodně času, poznává dítě přímým stykem, takže by měla nejvíce rozumět jeho osobním potřebám a měla by jim rozumět.

(Opravilová 2016, s.65)

2. STYLY VÝCHOVY

V této kapitole se zaměřím na styly výchovy, které se uplatňují v současnosti při výchově předškolních dětí v rodině. Na úvod bych chtěla vysvětlit tento pojem a popsat některé modely stylů výchovy a porovnat je.

2.1. Definice výchovy:

- **Definice v pedagogickém slovníku:** „Výchova je proces záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujících jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“ (Mareš, Průcha, Walterová 2001, s. 277-278)
- **Definice podle Grecmanové, Holoušové a Urbanovské:** Výchova je záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti a má adaptační, anticipační a permanentní charakter. Je to specificky lidská činnost.(Grecmanová, Holoušová, Urbanovská, 2002, s.50)
- **Definice podle Matějčka:** „Nejde tu o jednosměrné záměrné a cílevědomé působení aktivního vychovatele na pasivního vychovávaného (jak bývá výchova klasicky definována), nýbrž dospělý, moudřejší a zkušenější vychovatel je tu současně ovlivňován svým malým, nevyspělým, hloupoučkým dítětem.“
(Matějček 1994, s. 40.)

Tyto definice jsem vybrala především kvůli jejich pohledu na výchovu. První definice je z pedagogického deníku, od kolektivu autorů. Je to všeobecný náhled na výchovu a jeho znění napodobuje i druhá definice. Obě jsem vybrala proto, že s každou souhlasím, ale také proto, abychom mohli vidět kontrast mezi nimi a třetí definicí od p. Matějčka, která v sobě skrývá daleko hlubší myšlenku, než předchozí dvě definice. Pan Matějček zde jako jediný uvádí, že výchova není jednostranná. Výchova je podle

něj obousměrná a ovlivňuje jak dítě, tak rodiče. A to si myslím, že je průlomová myšlenka, kterou bychom si měli uvědomit.

2.2. Charakteristika stylu výchovy

Styl výchovy vyjadřuje klíčové momenty v interakci a komunikaci dospělých (matky, otce, učitele, vychovatele, školy atd.) s dítětem a rozumíme jím konkrétní přístup k výchově dítěte. Vyjadřuje to podstatné ve výchově, co ovlivňuje volbu a způsob užití výchovných prostředků, postupů a metod. (Čáp, Mareš 2007, s. 247)

Výchova je nejnáročnějším úkolem lidstva, protože znamená stále trvající a nekončící proces s nejistým výsledkem. (Oprailová 2016 s. 9).

Je známo, že dítě je výchovou formováno, ale může být výchovou i deformováno. Děti se bez dospělých neobejdou, takže od okamžiku, kdy se o ně začneme starat, začneme ho učit pravidlům, slušnému chování a mluvení, tak dítěti zároveň předkládáme náš osobní pohled na svět. Výchova směřujeme k nějakému cíli – je záměrná. Obecně se cíl výchovy vztahuje ke každému výchovnému působení. Cíl doplňuje soustava dalších dílčích konkretizovaných cílů, které se vymezují a specifikují. (Oprailová 2016, s. 11)

Výchova by měla být v rodině radostným spoližitím i řízeným vychováváním, měla by být formulována vlastními hodnotami i podle předpokladů na straně dítěte. (Langmeier, Krejčířová 2013, s.263)

2.3. Vybrané typy stylů výchovy:

Nyní bych se chtěla zaměřit na výchovné styly v rodinách, které byly využívány během 20. a 21. století. Výchovné styly podle Kurta Lewina jsem si vybrala především kvůli jejich přínosu. Teorie, podle které se rozvíjí a řídí typologie prakticky dodnes. Jeho teorii můžeme považovat za základ některých následných teorií, které rozebírám nadále. Dalším odvětvím můžeme nazývat základní model dvou dimenzí podle E.S. Schaefera, který je též nadále rozvíjen a jako základ pro rozvoj dalších teorií je využíván dodnes. Po rozvíjení teorií rozebírám i aktuální trendy výchovy dnešní doby, které jsou většinou doplňkové a vychází z uvedených modelů výchovy.

2.3.1. Výchovné styly podle Kurta Lewina

Jednou z nejznámějších typologií výchovných stylů definoval na základě svých experimentálních výzkumů Kurt Lewin. Lewin Emigroval v roce 1939 z Německa do USA a po emigraci na něj velmi zapůsobil rozdíl ve stylu výchovy v tehdejší Prusku a styl výchovy v USA. V Prusku převládala výchova přísná, autoritářská, děti byly udržovány v nesamostatnosti a v podřízenosti. Oproti tomu v USA zacházely rodiče s dětmi jako se sobě rovnými, podporovali jejich vývoj v dospělého a jejich samostatnost. Na základě svého pozorování Lewin provedl výzkum na skupině deseti až jedenáctiletých dětí rozdělených do dvou skupin. V přirozených podmínkách se po šest týdnů u dětí udržoval určitý styl výchovy při společné zájmové činnosti. (Čáp, Mareš 2007, s. 304)

Na základě tohoto výzkumu rozlišil Lewin tyto tři styly výchovy:

1. Autokratický styl (autoritativní, dominantní):

Tento styl se vyznačuje tím, že vychovatel hodně rozkazuje, hrozí, trestá a málo respektuje přání a osobní potřeby dětí a jejich individualitu. Má pro žáky málo porozumění a ovlivňuje žáky svými zkušenostmi, úsudky a rozhodnutími. Děti vede k malé samostatnosti a iniciativě.

2. Liberální styl (slabé vedení):

Při tomto stylu výchovy vychovatel děti téměř neřídí nebo je neřídí vůbec. Téměř neklade požadavky na děti, pokud je to ale nutné, nepožaduje důsledné plnění úkolu a nedochází ke kontrole. Dětem nejsou kladeny žádné normy a požadavky pro formování charakteru.

3. Sociálně integrační (demokratický):

V tomto stylu dává vychovatel dětem přehled o celkové činnosti skupiny a o jejich cílech. Dává méně příkazů a podporuje vlastní iniciativu dětí. Vychovatel je dětem příkladem bez častých trestů a zákazů. Skupina spolupracuje, podskupiny se vytvářejí spontánně. Důležitým prostředkem pro skupinu je podávání návrhů. Vychovatel dává možnost dětem se rozhodnout o řešení problému. V případě učitele je přístupný i jiným věcem, které se netýkají řešeného problému. Pro děti má porozumění a ohlíží se na jejich osobní potřeby. Děti chválí a neponižuje.

Podle dětí je nejpřínosnější sociálně integrační styl výchovy. Vyhovuje jim také svoboda liberálního stylu, ale občas je pro ně až moc volný – bez hranic a organizace. Každý styl ale u dětí vytváří odlišný způsob chování a prožívání. Podle Lewinova výzkumu vede autokratické vedení děti k vyššímu napětí, dráždivosti, dominantnosti a agresivitě vůči ostatním členům skupiny. Napětí mezi dětmi ale oslabuje společná nenávisť vychovatelů. Pracovní aktivita dětí závisí na přítomnosti a dozoru vedoucího. Děti se buď přimknou k vedoucímu, jsou poslušné, téměř submisivní, málo iniciativní a apatické nebo naopak jsou agresivní vůči vychovateli a bouří se proti všem autoritám. V obou případech jsou ale děti silně závislé na pochvale od dospělého a snaží se upoutávat jeho pozornost. Mohou se hromadit výčitky a vzájemné obviňování, které vede k dezorganizaci skupiny. (Čáp 2007, s. 304) Sociálně integrační způsob vedení má lepší účinky na děti jak v pracovních výsledcích, tak v jejich kázni, vztazích k vedoucímu i mezi dětmi, v chování i v rozvoji iniciativy. Ve frustrujících okamžicích se členové skupiny spojují a společně zvládají překážky. (Helus 2011, s. 220-221)

2.3.2. Model dvou nezávislých dimenzí podle Earla S. Schaefera

1. Dimenze emočního vztahu k dítěti. Láska a kladný postoj vůči dítěti a naopak nepřátelství, chladný, záporný postoj k dítěti.
2. Dimenze řízení dítěte. Autonomie a minimální řízení a naopak přísná kontrola a maximální řízení.

Kombinace obou dimenzí vyjadřuje různé styly výchovy. Ale ani tento model stylů výchovy není dokonalý. V případě dimenze emočního vztahu k dítěti se kladný a záporný pól ve skutečnosti nevylučují, ale naopak se spíše spojují silné kladné a záporné postoje. Podobně je to tomu i v dimenzi řízení dítěte, kde byla zjištěna častá rozporná kombinace silného a slabého řízení dítěte. Ani tato kombinace, ani ambivalence nemohou být vyjádřeny bodem v jedné dimenzi řízení či emoční. Také předpoklad nezávislosti těchto dvou dimenzí se ukázal podle výzkumů Rotterové a Čápa (Rotterová, Čáp 1978a, 1978b in Čáp, Mareš 2007 s. 307) jako neoprávněný. Krajně slabé řízení a především krajně silné řízení se kladně mění vůči zápornému postoji k dítěti. Model dvou na sobě nezávislých dimenzí se tudíž ukazuje jako nedostatečný především kvůli jeho zjednodušení. Model dvou dimenzí přehlíží

proměnlivost a kvalitu v rozdílných způsobech a stylech výchovy a v jejích účincích, přehlíží i vzájemné vztahy mezi emočním vztahem a řízením i boj a jednotu protikladů záporného a slabého postoje a slabého a silného řízení.

(Čáp, Mareš 2007, s.305)

2.3.3. Navazující teorie manželů Tauschových

Na výchovný model dvou nezávislých dimenzí navázaly manželé Tauschovi. Jejich modifikovaný model se skládal ze čtyř dimenzí, ve kterém se v prvních třech dimenzích podporuje rozvoj emočního vztahu mezi dospělými a dětmi a odpovídají tedy původnímu emočnímu dvoudimenzionálnímu modelu. Čtvrtá dimenze je zaměřená na formu řízení.

Charakteristika dimenzí podle Tauschových:

1. První dimenze se dá charakterizovat respektem, vřelostí, a ohleduplností rodičů vůči dítěti, nebo naopak otažitostí, pohrdáním a bezohledností.
2. Druhou dimenzi můžeme charakterizovat jako empatické porozumění, či naopak absence empatie ze strany rodičů vůči dítěti.
3. Třetí dimenze se věnuje opravdovému, upřímnému a autentickému chování rodičů k dítěti či naopak falešnosti rodičů.
4. Čtvrtá dimenze výchovy souvisí s řídicím stylem výchovy či naopak volnou výchovou.

(Pazderková 2012, s. 11-12)

2.3.4. Model čtyř komponentů výchovy a jejich kombinací

Díky nedostatku předchozích modelů navrhl Čáp a Rotterová v roce 1978 jejich korekci za pomoci modelu čtyř komponentů výchovy a jejich kombinací. Rozlišují dvě dvojice komponentů – kladný a záporný, požadavky a volnost. Obě dvojice se libovolně kombinují v různém množství a v různých kvalitativních formách. Údaje o dvojicích komponentů je možné u některých případů a souvislostí zobecnit v jednu komplexní charakteristiku způsobu výchovy, v celkovou charakteristiku emočního vztahu rodičů k dítěti a celkovou charakteristiku řízení dítěte rodičem. V tomto modelu na rozdíl od modelu dvou nezávislých dimenzí podle E. Schaefera bere Čáp a Rotterová v úvahu

složitost a rozpornost každé jednotlivé charakteristiky i jejich vzájemné vztahy. (Čáp 1987, s. 313-314)

2.3.5. Model dvanácti polí

V dalším zkoumání se Čáp a kolektiv věnuje podrobnějšímu zkoumání stylů výchovy a vzniká tak model dvanácti polí výchovy. Čáp se snažil při pozorování chování a vlastností mladistvých přijít na závislost jejich chování na výchově a model čtyř komponentů se snažil co nejvíce zdokonalit. Tento model obsahuje emoční vztah rodičů k dítěti rozdělený do tří stupňů. Jedná se o stupně typů vztahu – vztah kladný, vztah záporný a středně emoční vztah. Součástí modelu bylo i výchovné řízení dětí. To bylo rozdělené do čtyřech skupin a to; silné řízení, slabé řízení, střední řízení a rozporné řízení. I přes nové rozdělení, ale Čáp poukazuje na nedostatky modelu dvanácti polí a to především ve středním stupni emočního vztahu rodičů k dítěti. Čáp ho považuje za „nesourodou směs případů příznivějších i značně nepříznivých“ (Čáp 1996, s. 153), které vznikly díky zjednodušenému sloučení kladných i záporných hodnot komponentů u matky a u otce dítěte. Model se tedy v praxi Čápo a kolektivu neosvědčil. (Čáp 1996, s. 153)

2.3.6. Model devíti polí

Na základě modelu dvanácti polí Čáp na počátku 90. let vymýšlí nový, vylepšený model, který nazve model devíti polí. Nový model tedy vznikl za účelem opravy chyb minulého modelu. Pro co největší spolehlivost byla po několikaletém výzkumu vytvořena poslední forma modelu, který se jeví do současné doby jako nejpřesnější z modelů. Model je též nazýván analyticko-syntetickým modelem. Model, stejně jako předchozí model dvanácti polí, využívá pro zjištění stylu výchovy v rodině kombinaci emočních vztahů rodičů s dětmi s výchovným řízením uplatňovaným rodiči na dětech. Modely se liší v rozlišování emočního vztahu rodičů a dětí. Rozdělení už není kladné, záporné a střední, ale nově je kladné, záporné, záporně-kladné a extrémně kladné rozlišení emočního vztahu. Čáp a Mareš (Čáp, Mareš 2007) ale i u tohoto modelu zdůrazňují, že i model devíti polí je zjednodušené schéma a že určitá pole platí jen pro určité procento mladistvých, kteří se od charakterizovaných vlastností typických pro dané pole mohou odlišovat. Dále autoři připomínají, že se paradoxně mohou

v příznivých polích vyskytovat znaky osobnosti nepříznivé, a to například závislost na autorita a nesamostatnost, o které se zasluhuje pozitivně hodnocená důvěra mladistvého k rodičům. (Čáp, Mareš 2007 s. 320)

Tabulka č.2 – (Čáp 1996, s. 154)

Výchovný řízení→ Emoční vztah↓	silné	střední	slabé	rozporné
Záporný	1 svědomitost u chlapců nižší, u dívek vyšší, stabilita nižší		2 svědomitost nižší, stabilita nižší u chlapců	3 svědomitost i stabilita nižší
Záporně-kladný	9 svědomitost u chlapců nižší, u dívek vyšší, stabilita u chlapců nižší			
Kladný	4 svědomitost vyšší	5 svědomitost i stabilita vyšší	6 svědomitost chlapců vyšší, dívky nižší	7 svědomitost chlapců vyšší, stabilita dívek vyšší
Extrémně kladný			8 svědomitost i stabilita vyšší	

2.3.7. Výzkum Ilony Gillernové způsobu výchovy v české rodině

Tento výzkum se řídí podle modelu devíti polí podle Čápa a zabývá se výchovou dospívajících dívek a chlapců z jejich pohledu. Nejprve se článek zabývá rodinou, rodinnými vztahy a vlivem rodiny na dítě. Poté rozebírá stručně historii typů výchovy a u některých psychologů i jednotlivé styly výchovy – např. Baumrindová, Čáp. U Čápa rozebírá model devíti polí velmi podrobně, protože ho využívá ke svému výzkumu, na kterém se s ní i podílel.

Výzkum se prováděl v letech 2000 – 2002 a účastnilo se ho 2178 (50,7% chlapců, 49,3% dívek) respondentů ve věku 11 – 18 let z celé České republiky. Výzkumné šetření mělo kvantitativní charakter a styl výchovy se zjišťoval za pomoci dotazníku – dotazník ke zjišťování způsobu výchovy v rodině od Čápa a Boschka z roku 1994, který byl vyplněn dětmi. Celkový výzkum a výzkumné řízení dopadly následovně (body viz tabulka č.1.):

Tabulka č. 3 (Gillernová in Thorová 2015 s. 191)

Výchovný řízení→ Emoční vztah↓	silné	střední	slabé	rozporné
Záporný	1) <u>7%</u>		2) <u>14%</u>	3) <u>29%</u>
Záporně-kladný	9) <u>3,5%</u>			
Kladný	4) <u>3%</u>	5) <u>5%</u>	6) <u>17%</u>	7) <u>8,5%</u>
Extrémně kladný			8) <u>13%</u>	

Pokud bychom model Čápa devět polí převzaly a snažily se ho porovnat s modelem Baumrindové, který bude využíván v praktické části, odpovídalo by to následovně:

- demokratický styl: body č. 4 + 5 ... 8%
- liberální styl: body č. 6 + 7 + 8 ... 38,5%
- autokratický styl: body č. 1 ... 7%
- (zanedbávající styl: body č. 2 + 3 ... 44%)

Výsledky výzkumu z roku 2004 by se daly shrnout následovně: U kladného emočního vztahu v kombinaci se středním výchovným řízením se pozitivně rozvíjí svědomitost a cílevědomost dětí a je podporována stabilita jejich osobnosti, přiměřené sebehodnocení a sebezpojetí. U silně záporného emočního vztahu především v kombinaci s rozporným, extrémně silným řízením je posilována labilita dětí, nedostatek vytrvalosti a nesevědomitost. Děti s extrémně kladným emočním vztahem mohou být příliš závislé na laskavé autoritě rodičů. Děti, které vychovávají záporně či rozporně, mají relativně příznivý vývoj osobnosti, jelikož na jejich rozvoji i vývoji spolupracují i jiní dospělí, kteří mohou mít na děti dobrý vliv – např. učitelé, trenéři,...

(Gillernová 2004 s. 1-14)

2.3.8. Model čtyř stylů výchovy:

Tuto teorii vytvořila v šedesátých letech klinická a vývojová psychologka Diana Baumrindová na základě pozorování stovky dětí předškolního věku a rozhovorů s rodiči pozorovaných dětí. Jedná se o jednu z nejznámější a nejpoužívanější kategorizaci stylů výchovy dodnes. Z tohoto modelu budu i nadále vycházet při výzkumu. Baumrindová svou teorii popsala do tří stylů a k jejímu modelu přisala psychologka Eleanor Emmons Maccoby čtvrtý styl výchovy, tzv. nedbalý styl rodičovství. Baumrindová svůj model rozvíjela i nadále, až vznikl model sedmi stylů výchovy, ten je ale pro svou složitost málo používaný a citovaný.

(Thorová 2015, s.191, Gillernová, Kebza, Rymeš a kol. 2011, s. 123-124)

1. Styl výchovy:

- asertivní, demokratický:
Rodiče po dětech vyžadují, aby se chovaly zrale a na úrovni odpovídají jejich věku a jejich schopnostem. Vztah rodičů k dětem je pečující, vřelý, rodiče se aktivně zajímají o dítě a jeho názory a pocity, učí je ovládat své emoce a řešit

své problémy. Své rozhodnutí rodiče dětem zdůvodňují, odpovídají dětem na otázky týkající se pravidel. Rodiče děti povzbuzují k samostatnosti, jejich úsilí ale kontrolují. Mnohá rozhodnutí nechají na dětech, ale vytyčují konkrétní hranice a omezení. Rodiče dětem více odpouští a podporují jejich snahu, než aby děti trestali. Když děti i tak potrestají, důvod trestu vysvětlí. Rodiče vedou děti k sociální zodpovědnosti a sebekontrolě.

2. *Styl výchovy*

- autoritářský, přísný:

V tomto stylu výchovy musí dítě dodržovat jasně stanovená pravidla. Komunikace rodič - dítě je převážně jednosměrná, styl vyžaduje poslušnost, úctu k autoritativnímu rodiči a výkon dítěte. Na otázku, proč se má dítě chovat určitým způsobem, většinou rodič odpovídá: „ Protože jsem to řekl“. Cítová vřelost rodičů k dětem je považována za citovou slabost. Při výchově se velmi často využívají tresty a omezení, spíše se koná a trestá než vysvětluje. Děti vychovávané tímto způsobem by mohly postrádat bezprostřední chování, samostatnost a mohly by být méně přizpůsobivé v sociálních vztazích. Snaha dítěte může být omezená, ve vztazích se může projevit sklon k agresivitě. Takto vychovávané děti mohou mít menší sebevědomí a mohou být méně šťastné.

3. *Styl výchovy*

- shovívavý, svobodomyšlný, liberální:

V tomto stylu výchovy rodiče na děti kladou velmi málo požadavků, pokud nějaké kladou, nevyžadují po dětech ani disciplínu, ani zralé chování, seberegulaci či zodpovědnost. Rodiče se vyhýbají konfrontacím s dětmi. Rodiče jsou pečující, vřelí a se svými dětmi komunikují, spíše fungují na kamarádké úrovni než na rodičovské úrovni, rodiče jsou nedůslední, nevytyčují dětem téměř hranice. Děti vychovávané tímto způsobem bývají pozitivně naladěné, mívají pozitivní citové ladění, nedokáží ale ovládat své impulzy, příliš se spoléhají na ostatní, nejsou samostatné a zodpovědné, a mohou mít sklony k agresivnímu chování. Na okolí mohou působit rozmazleně, mohou mít konflikty s autoritami.

4. *Styl výchovy*

- nezúcatněný, nedbalý:

Tento styl výchovy se projevuje omezenou rodičovskou citovou vřelostí,

nedostatečnou kontrolou a sníženou vzájemnou komunikací. Rodiče sice většinou naplňují základní potřeby dítěte, ale velmi výrazným způsobem se v životě dítěte neangažují, projevují málo zájmu o život dítěte, pocity a názory. Rodiče na děti ani nekladou žádné výrazné požadavky. Výsledkem tohoto rodičovského stylu výchovy může být sklon k náladovosti, a nedostatek soustředění dětí. Děti mohou obtížně ovládat své emoce a chování, mohou být impulzivní, sociálně odtažití a mohou mít nízké sebevědomí. Děti mohou podávat nižší výkon než jejich stejně intelektově vybavení vrstevníci.

(Thorová 2015 s. 189-190)

Tabulka č. 4 (Thorová 2015, s.190)

	Vyžadující rodič	Nevyžadující rodič
Citlivý přístup	Asertivní, vyrovnané, demokratiké, kultivující rodičovství	Shovívavé, liberální, svobodomyšlné, nedirektivní, mírné rodičovství
Necitlivý přístup	Přísné, autoritářské, autoritativní, totalitní rodičovství	Neangažované, lhostejné, nedbalé, nezúčastněné rodičovství

2.4. Aktuální trendy

V této podkapitole bych se ráda zaměřila na to, jaké další typy výchov patří mezi aktuální trendy dnešní doby. Najdeme jich mnoho, takže bych se chtěla zaměřit na několik typů, které jsou využívány. K aktuálním trendům mohou rodiče najít dnes už i spoustu literatury, mohou si přečíst knihy typu „Jak vychovat...“ kde mohou najít doporučení, jak se chovat k jejich dítěti podle toho, jaké chtějí aby bylo. Existují knížky jako Jak vychovat sebevědomé dítě, kde se můžeme dozvědět, jak dítě vychovat ke zdravému sebevědomí i s názornými příklady (Novák 2013 s. 7-8) nebo kniha Výchova bez trestů , kde se podrobně dovídáme o tom, co je šikana, jak se jí vyhnout a jak dítě vychovávat bez výchovného pohlavku. (Mertin 2013 s. 9-13) Ne všichni rodiče ale hledají návody, ale vychovávají podle svého nejlepšího přesvědčení, podle osvědčených rodinných hodnot a podle osobnosti dítěte. Stále více rodičů se dnes vrací k osvědčeným hodnotám a snaží se své děti vést k přírodě.

Existuje mnoho dalších výchovných stylů, které bych mohla zmínit, jedná se třeba o delfinový styl výchovy, kdy se rodiče snaží, aby děti byly socializované a rodiče na ně nevyvíjí přílišný tlak, oproti tomu máme tzv. tygří rodičovství, kdy se rodiče snaží velmi přísnou výchovou děti dovést k co nejlepším výsledkům. Výrazným stylem je i například takzvané pomalé rodičovství, kdy se vše přizpůsobuje dítěti a dítě poznává vše samo a nespěchá se na něj.

(Wikipedie 2017)

2.4.1. Nevýchova

Princip založený Mgr. Katkou Královou, který údajně využívá tisíce rodičů. Tento styl „výchovy“ se vyznačuje tím, že nám údajně pomůže porozumět, co dítě prožívá, co ho trápí a proč se chová tak, jak se chová. Zásadními pravidly je to, že se rodiče ani děti při domluvě nemusí vztekat, rodiče a děti jsou spolu a nebojují proti sobě, umí se domluvit, i když spolu nesouhlasí nebo když jeden z nich ještě nemluví.

Návod na to, abychom splnili předchozí body, je jednoduchý. Údajně stačí se s dítětem v klidu domluvit a ne vymýšlet různé výmluvy pro to, co by dítě mělo a nemělo udělat. Děti se od nás učí nápodobou a odkoukává od nás věci, které si osvojí a bude je dělat také. Pro tento koncept musí být spokojení i rodiče – díky spokojeným

rodičům bude spokojené i dítě. Hlavním komunikačním bodem je porozumění, když se s dítětem dorozumíme, ujasníme si, co chceme, začne nevychova údajně fungovat.

Zakladatelka spolu se svým týmem pořádá kurzy, které mohou rodiče absolvovat online nebo pořádají besedy naživo. Tato komunita má i svou webovou stránku www.nevychova.cz a najdeme je i na facebooku.

(Nevýchova 2014)

2.4.2. Zrcadlení

Jedná se o zrcadlení nežádoucích emocí dítěte, kdy dítěti vysvětlujeme, jak a proč se nějak chová, aby mohlo lépe pochopit a uvědomit si své chování nebo dítě napodobujeme a místo vysvětlování, se začneme chovat stejně jako dítě, aby pochopilo, že se chová nepatřičně. Jedná se o doplňkovou metodu výchovy, neměly bychom dítě vychovávat pouze takto. Můžeme se dočíst případů, kdy jsou rodičům doporučovány zrcadlení i v extrémních situacích – např. dítě si lehne v supermarketu na zem a vzteká se, že něco chce, kdo bude opravdu v zrcadlení poctivý rodič, lehne si na zem také a začne také křičet. Dítě by se v tu chvíli mělo zamyslet co se to děje a přestat.

(Psychologie 2011)

2.4.3. Kontaktní výchova

V tomto stylu se setkáváme se slovy jako bonding, kojení, spaní v jedné posteli a tomu podobnými. Jedná se především o to, že své dítě máme neustále u sebe. Jde především o přirozený a intuitivní přístup rodičů k dětem a k výchově. Princip je založený na vzájemné komunikaci, důvěře a vnímání podnětů, které má dítě kolem sebe. Tato výchova nemá daná přesná pravidla, přizpůsobuje se dětské osobnosti a potřebám dítěte. Cílem této výchovy je prvotní navázání vztahu s novorozencem a udržení vzájemného vztahu i v dalších fázích vývoje až do dopívání dítěte. Využívá se při tom přirozeného kontaktu dětí a rodičů.

(Sears, Searsová 2012, s. 12)

2.4.4. Overparenting

Tento styl by se dal volně přeložit jako přílišná aktivita rodičů. V tomto stylu se

rodiče snaží za dítě vše zorganizovat, zařídit, vést dítěti život přesně podle jejich představ. Starají se o to, jaké děti mají problémy a zkušenosti a snaží se, aby měli všechno nejlepší – děti velmi výrazně hýčkají. Velmi výrazně se tento styl projevuje ve vzdělávání, kde se rodiče snaží, aby dítěti vyšlapali cestičku a děti samotné neměly tolik práce.

(Wikipedie 2017)

3. PRAKTICKÁ ČÁST

Ve své teoretické části jsem se zaměřila především na rozbor výchovných stylů a jejich podrobné vysvětlení. Zaměřila jsem se na historii i současnost, protože právě tyto historické i současné styly ovlivňují dnešní rodiče při výchově jejich dětí a při výběru stylu výchovy dítěte. Na styly převažující v Liberci se proto chci zaměřit v praktické části.

3.1. Cíl:

Cílem praktické části je zmapovat výchovné styly v Liberci u rodičů předškolních dětí za pomoci dotazníkového šetření.

3.2. Výzkumné předpoklady:

Pro své výzkumné předpoklady zatím mohu použít pouze pozorování svého okolí.

Předpoklad č. 1: u rodičů předškolních dětí v regionu Librec bude převažovat demokratická výchova dětí.

Předpoklad č. 2: jako Druhý v pořadí bude zastoupen smíšený výchovný styl (nezařaditelný), tj. styl, kdy rodiče využívají prvky všech tří výchovných stylů v podobném poměru.

Předpoklad č. 3: domnívám se, že třetí v pořadí bude zastoupen styl liberální/permisivní styl výchovy, kdy rodiče nechávají dítě rozhodovat samo za sebe a nechávají dělat dítě co chce.

Předpoklad č. 4: nejmenší zastoupení že bude mít autokratický styl výchovy.

Zdůvodnění předpokladů: Domnívám se, že doba, kdy byla uznávána především volná výchova pominula a nejzastoupenějším stylem bude demokratický styl výchovy. Druhou skupinou se domnívám, že budou rodiče, kteří se nedají zařadit do určitého stylu výchovy a to především pro to, že jsou buď nerozhodní, jak své dítě vychovávat nebo jejich výchova obsahuje prvky od všech stylů na podobné úrovni. Liberální styl výchovy se myslím, že bude zastoupený v menší míře, především kvůli vývoji dnešní doby. Autokratický styl v dnešní době, kdy je uznáváno dítě a jeho samostatné názory se

domnívám, že téměř vymizel.

3.3. Metodika:

Pro výzkum výchovných stylů jsem do své práce vybrala formu dotazníku s otevřenými a uzavřenými otázkami. Jedná se o dotazník, který je převzatý z webových stránek odborné organizace Active Parenting Publisher. Tato odborná organizace byla založena v roce 1980 doktorem Michaelem Popkinem, dětským a rodinným terapeutem. Ten je také autorem dotazníku. Dotazník přímo neurčuje styl výchovy, pouze vyhodnocuje, do jaké míry máme zastoupený demokratický, liberální a autokratický styl v rámci naší výchovy. Respektive lze určit, který styl převažuje. Dotazník obsahuje 30 otázek, u každé je pětistupňová škála hodnocení – zcela souhlasím, nesouhlasím, neutrální, souhlasím, zcela souhlasím. Dotazník jsem překládala z anglického jazyka a v úvodní části jsem přidala otázky zjišťující základní demografické a rodinné údaje. Dotazník jsem vytvořila a distribuovala pomocí stránek survio.com, kde se dají tvořit dotazníky online a dají se rozesílat pomocí odkazu, či sdílet přes různé internetové stránky.

Kritéria pro respondenty byla tato: aby měly předškolní děti od 3 do 6 let a aby pocházeli z Liberce. Na dotazník mi celkem odpovědělo 51 lidí. Z toho jsem musela vyřadit sedm dotazníků, kvůli nevyhovujícímu věku dětí. Dotazník jsem rozesílala pomocí internetového odkazu přímo některým respondentům a vložila jsem odkaz i na veřejné internetové stránky.

Vyhodnocení dotazníku jsem prováděla přes tabulky v programu Sešit OpenOffice, kde jsem rozepsala jednotlivé dotazníky a k nim body podle jejich odpovědí – Zcela nesouhlasím = 1 bod, nesouhlasím = 2 body, neutrální = 3 body, souhlasím = 4 body, zcela souhlasím = 5 bodů. Následně jsem podle vyhodnocení dotazníku sečetla odpovědi, které se týkaly autokratických názorů a činů (otázky č.: 2, 4, 8, 12, 13, 17, 19, 22, 24 a 28), liberálních názorů a činů (otázky č.: 1, 5, 7, 11, 15, 16, 20, 23, 25, 29) a demokratických názorů a činů (otázky č.: 3, 6, 9, 10, 14, 18, 21, 26, 27, 30) jednotlivě u každého respondenta, tím jsem zjistila bodovou hodnotu pro každý ze tří výchovných stylů (demokratický, liberální, autokratický) u každého respondenta. Maximum bodů pro každý výchovný styl je 50 bodů, minimum 10.

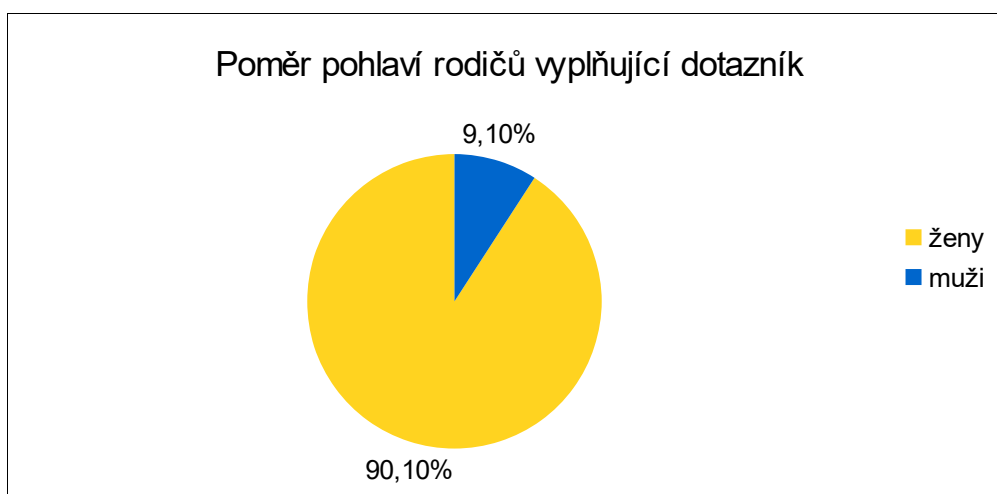
Dále jsem učila kritéria pro převažující výchovný styl. Pokud u rodiče výchovný styl s nejvyšším bodovým zastoupením měl o 5 bodů a více vyšší hodnotu než druhý, následující styl, uvažovala jsem, že tento styl u rodiče převažuje. Zároveň musel být splněn předpoklad, že bodová hodnota u převažujícího stylu je ≥ 35 .

Pokud dva nejsilněji zastoupené styly dosahly hodnoty ≥ 35 bodu, jejich rozdíl hodnot byl menší než 5 bodů a zároveň hodnota třetího stylu byla ≤ 29 bodů, zařadila jsem výchovný styl pod kombinaci obou nejsilněji zastoupených stylů. (tzn. Autokraticko-demokratický styl, Demokraticko-liberální styl, Autokraticko-liberální styl). Ostatní jsme zařadila do tzv. nezařaditelného typu, kde nešlo určit, který styl je převažující. Toto stanovení je založeno na kvalifikovaném odhadu, nikoliv na statistických metodách.

3.4. Výzkumný soubor:

3.4.1. Vyhovující respondenti:

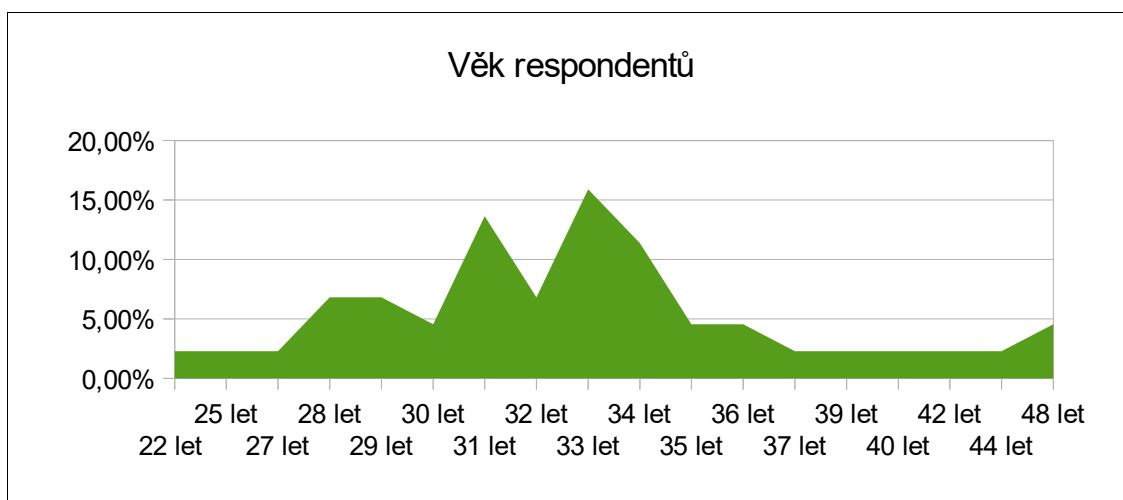
- Celkem respondentů 44
 - 40 žen ... 90,9%
 - 4 muži ... 9,1%
- Dotazník mi především vyplňovaly ženy, bylo to i především proto, že jsem dotazník distribuovala přes internetové stránky, které byly především pro maminky. Všichni muži, kteří mi vyplnili dotazník byly osloveni přímo mnou a požádáni o vyplnění dotazníku.

Graf č. 1 Pohlaví rodičů

- **Věk respondentů:**

- Rozmezí věku respondentů bylo od 22 let do 48 let. Nejvíce maminek bylo ve věku od 30 do 36 let.

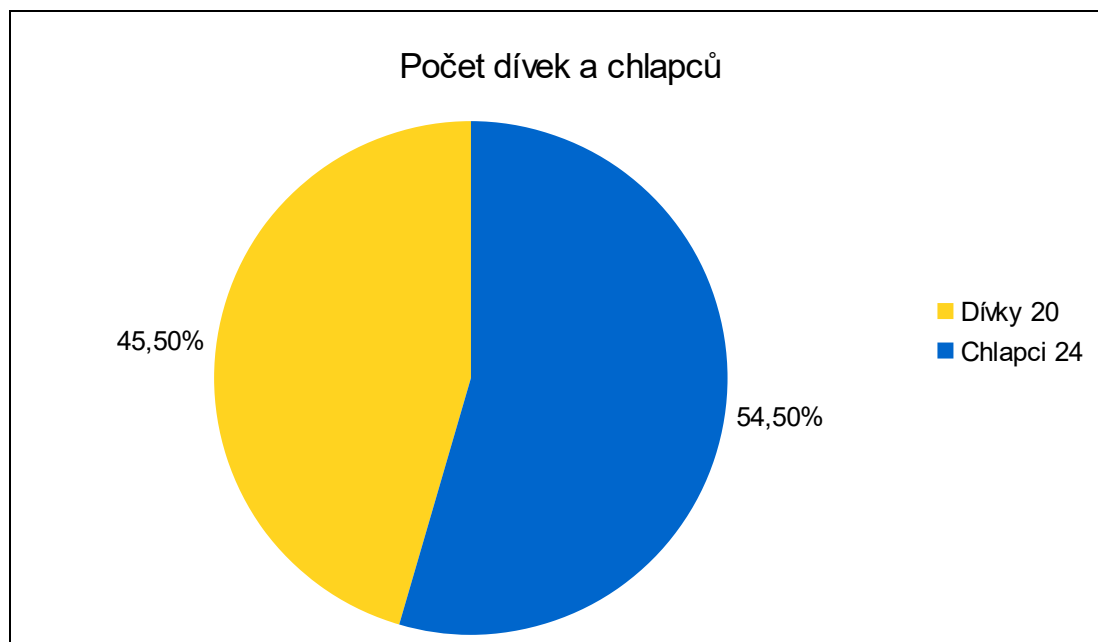

Graf č. 2 Věk respondentů

3.4.2. Děti respondentů:

- **Pohlaví dětí:**

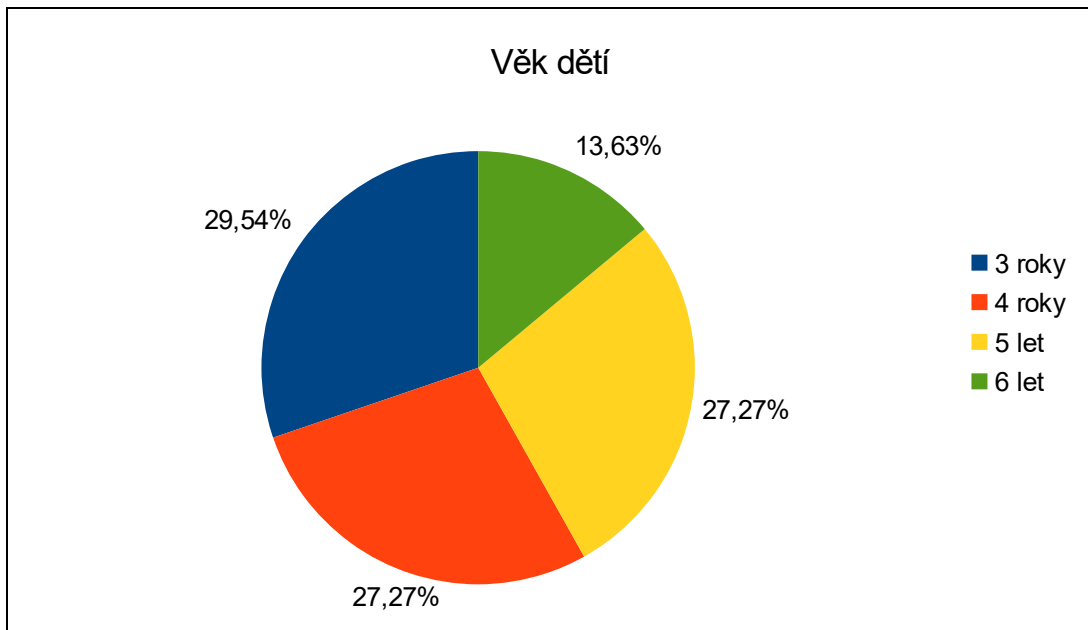
- dívky 20
- chlapci 24

Graf č. 3 Počet dívek a chlapců

- **Věk dětí**

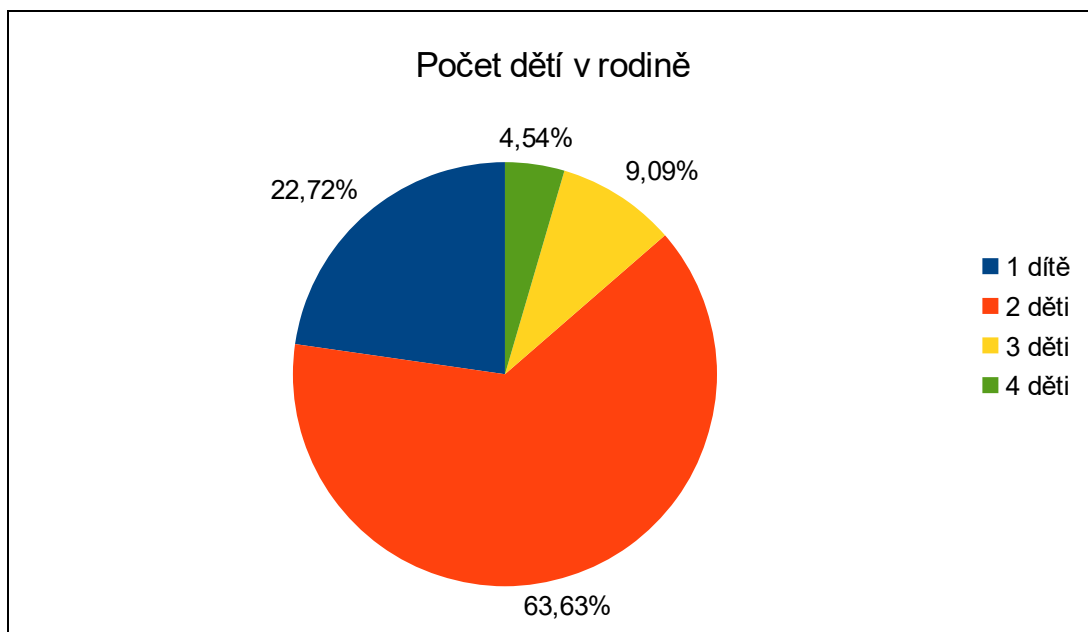
- Věk dětí se pohyboval od tří do šesti let, tento věk byl i jednou z podmínek pro vyplnění dotazníku.

Graf č. 4 Věk dětí

- **Počet všech dětí v rodině**

- Tuto otázku jsem zařadila především kvůli představě, kolik dětí rodiče celkem vychovávají, tudíž jak velké zkušenosti s výchovou mají.

Graf č. 5 Počet dětí v rodině

- **Docházka do předškolního zařízení**

- V další otázce jsem se zabývala počtem dětí chodících do předškolního zařízení. Poměr dětí navštěvující školku značně převyšuje počet dětí, kteří do školky nechodí.

Graf č. 6 Docházka do předškolního zařízení

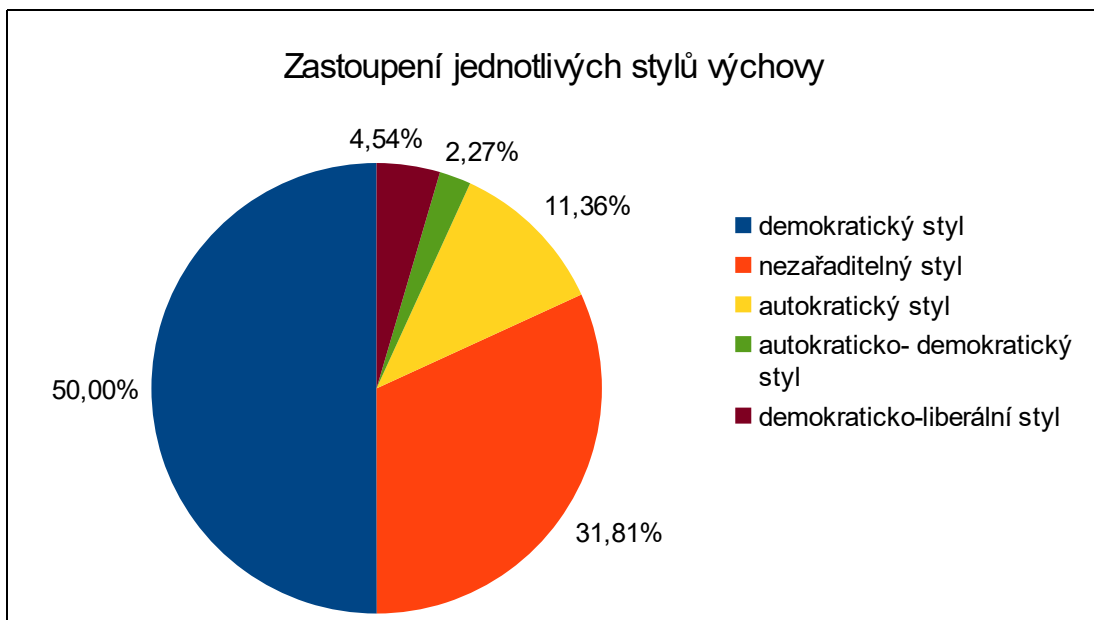
- **Otevřená otázka**

- Jako poslední otázku jsem do dotazníku vložila otevřenou otázku, zda by rodiče chtěli něco k dotazníku dodat. Ve většině případů zůstala otázka nezodpovězená, ale setkala jsem se i s odpovědí, která velice negativně hodnotila dotazník. Jiná maminka se zde roze-psala o tom, co všechno by k dotazníku chtěla dodat.

3.5. Vyhodnocení dotazníku:

Hodnocení dle výše uvedené metodiky zařazování respondentů podle převažujícího výchovného stylu vyšlo následovně:

- 22 respondentů se vyznačuje demokratickým stylem výchovy. Z toho 7 respondentů má více jak 40 bodů u demokratického stylu výchovy.
- 14 respondentů jsem zařadila do nezařaditelné skupiny výchovy. Žádný z respondentů neměl ani u jednoho stylu výchovy přes 40 bodů.
- 5 respondentů patří do skupiny s autokratickou výchovou. S bodovým hodnocením nad 40 bodů byly 2 respondenti, z toho jeden z nich měl celkové nejvyšší skóre 46 bodů.
- 2 respondenti patří do skupiny demokraticko-liberální výchova. U obou respondentů je bodové rozpětí mezi demokratickým a liberálním stylem menší jak dva body. Žádný z respondentů nepřekročil hranici 40 bodů.
- 1 respondent jsou ve skupině autokraticko-demokratické
- Žádný z respondentů se nezařadil do skupiny, kde by převažovala liberální výchova.

Graf č. 7 Zastoupení jednotlivých stylů výchovy

Hodnocení výchovného stylu v dotazníku:

Hodnocení jednotlivých stylů odpovídá přeloženému dotazníku. Je rozděleno do tří skupin podle odpovídajícího počtu bodů.

- **Demokratický styl výchovy:**

Vztah rodiče a dítěte by měl být pozitivní, vzájemně by se měli respektovat, ctít a důvěřovat si. Vzájemná spolupráce by měla být na velmi vysoké úrovni, výchova se obvykle obejde bez trestů a křiku, pokud ale dítě potrestají, vysvětlí mu, proč jej trestají. Rodiče o dítě pečují, aktivně se zajímají o dítě i jeho názory a pocity. Pokud po dítěti rodiče něco chtějí, dětem svůj požadavek odůvodňují. Rodiče své děti v demokratickém stylu výchovy povzbuzují k samostatnosti, ale jejich úsilí do značné míry kontrolují. Necháávají na dětech některá rozhodování, ale vytyčují jim určité hranice. Rodiče vedou děti k sociální zodpovědnosti a sebekontrolé.

- **Autokratický styl výchovy:**

V tomto stylu výchovy musí dítě dodržovat jasně stanovená pravidla. Komunikace je převážně jednosměrná ze strany rodiče na dítě. Tento styl vyžaduje poslušnost, úctu k autoritativnímu rodiči a výkon dítěte. Citová vřelost rodičů k dětem bývá považována za citovou slabost. Při výchově se často využívají tresty a omezení, spíše se koná a trestá než vysvětluje. Děti vychovávané tímto způsobem by mohly postrádat bezprostřední chování, samostatnost a mohly by být méně přizpůsobivé v sociálních vztazích.

- **Liberální styl výchovy:**

V tomto stylu výchovy jsou rodiče pečující, vřelí a se svými dětmi komunikují. Fungují spíše na kamarádské úrovni než na rodičovské úrovni, rodiče jsou nedůslední, nevytyčují dětem téměř hranice. Rodiče na děti kladou velmi málo požadavků, pokud nějaké kladou, nevyžadují po dětech ani disciplínu, ani zralé chování, seberegulaci či zodpovědnost. Rodiče se vyhýbají konfrontacím s dětmi. Děti vychovávané tímto způsobem bývají pozitivně naladěné, mívají pozitivní citové ladění, nedokáží ale ovládat své impulzy, příliš se spoléhají na ostatní, nejsou samostatné a zodpovědné, a mohou mít sklony k agresivnímu chování. Na okolí mohou působit rozmazleně, mohou mít konflikty s autoritami.

(Thorová 2015, s. 189 – 190)

3.6. Vybrané otázky:

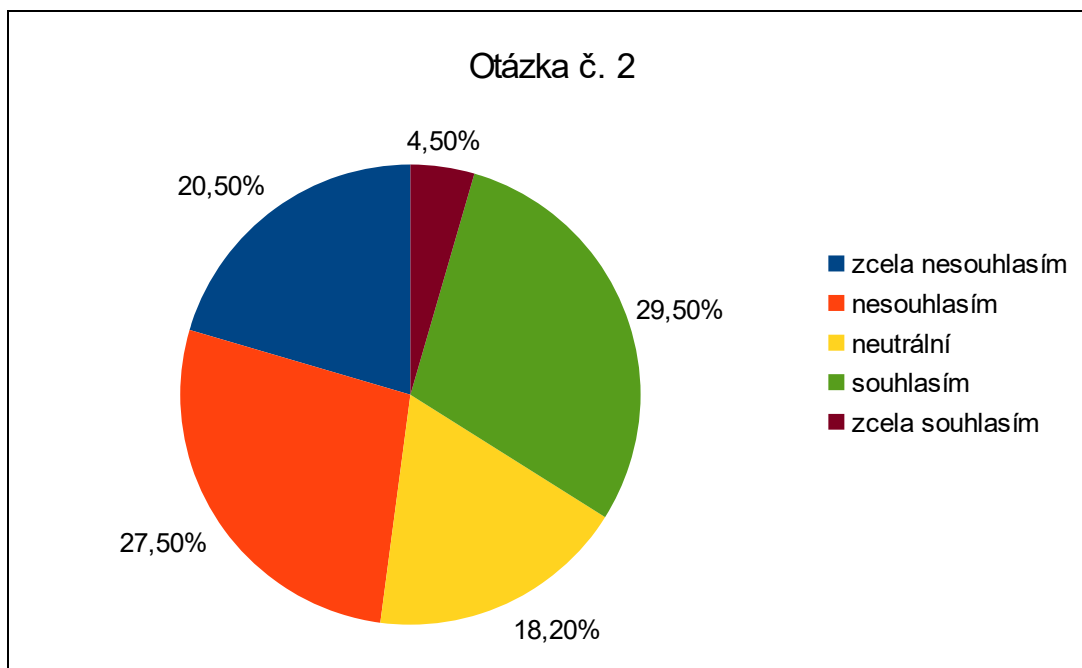
Pro srovnání některých odpovědí jsem vybrala dvanáct otázek, které se mi zdály nejvíce vypovídající o jednotlivých stylech a vytvořila jsem k nim grafy s procentuálním zastoupením odpovědí. Otázky jsou řazené na činy a názory, od každého jsem vybrala dva zástupce ke každému stylu výchovy.

Autokratické názory:

Otázka č. 2:

Děti potřebují výchovu, která může trochu bolet, protože si tuto lekci budou pamatovat i později.

Tato otázka patří mezi autokratické názory. Jedná se o otázku, kde je velká rozmanitost odpovědí. Nejčastěji respondenti odpověděli možnost souhlasím, ale i přes to negativní odpověď převažuje. Odpověď souhlasím a zcela nesouhlasím tvoří dohromady téměř padesátiprocentní zastoupení. Téměř dvacet procent dotázaných odpovědělo neutrálně.

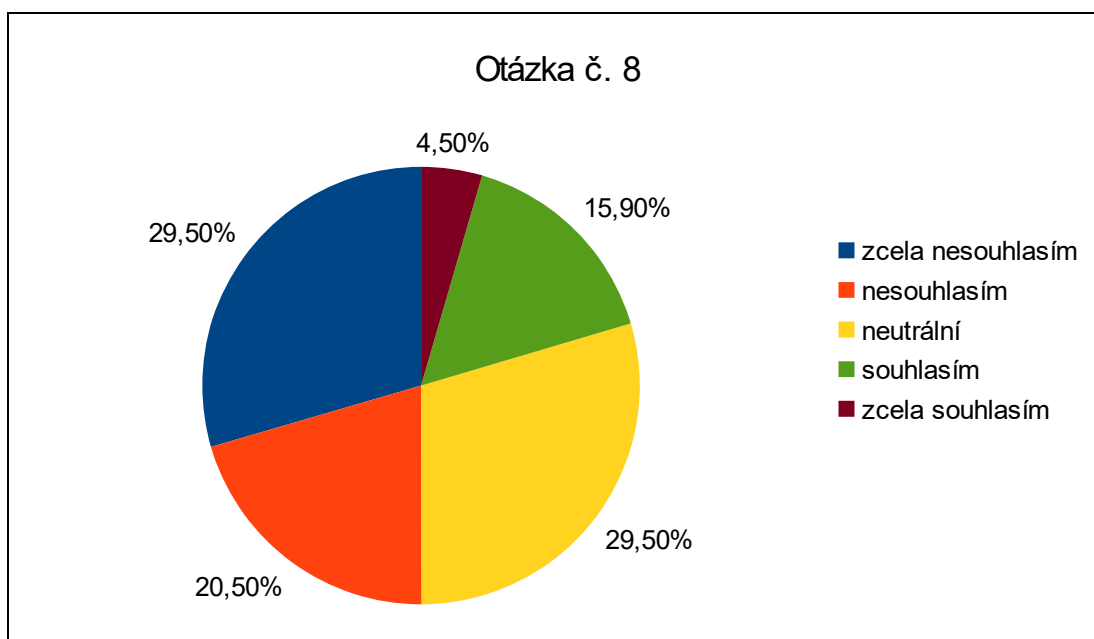

Graf č. 8 Otázka č. 2

Otázka č. 8:

"Ohýbej proutek, dokud je mladý" nebo "škoda každé rány, která padne vedle" je stále nejlepší politika.

Tato otázka se zabývá názorem respondentů na trestání dětí. Téměř padesát procent respondentů odpovědělo záporně, s tím, že převažuje odpověď zcela nesouhlasím, neutrální odpověď zvolilo třicet procent dotázaných a dvacet procent respondentů zvolilo pozitivní odpověď.

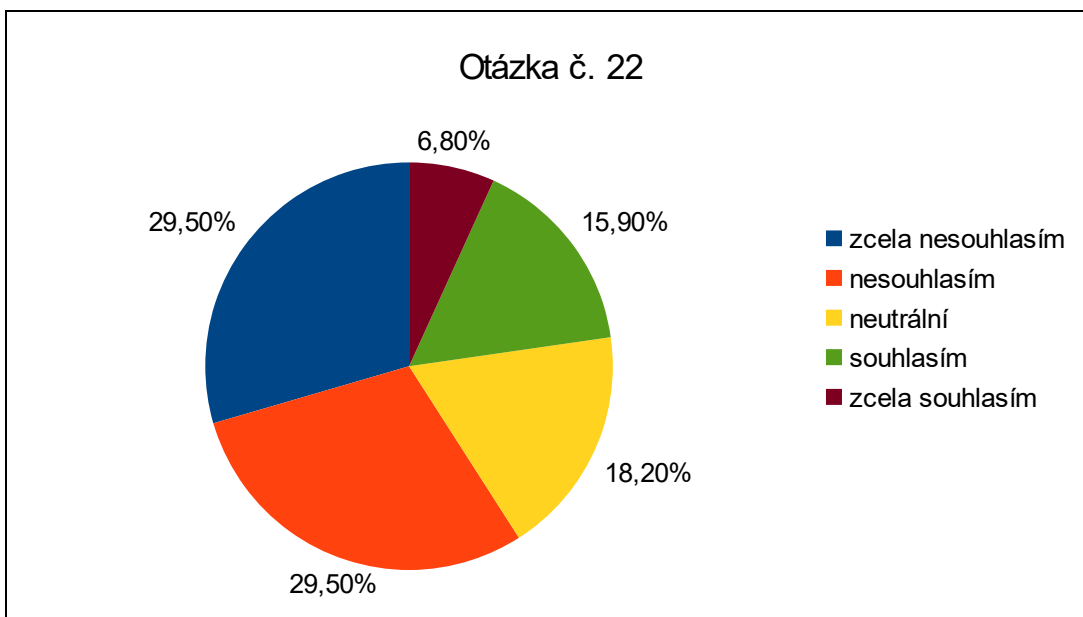
Graf č. 9 Otázka č. 8

Autokratické činy

Otázka č. 22:

Mé dítě dostane výprask alespoň jednou za měsíc.

U této otázky můžeme vidět, že je tu šedesátiprocentní zastání negativní odpovědi a dvacet procent dotázaných rodičů s tímto tvrzením souhlasí. Z grafu je též vidět, že osmnáct procent dotázaných rodičů má neutrální názor na tuto otázku.

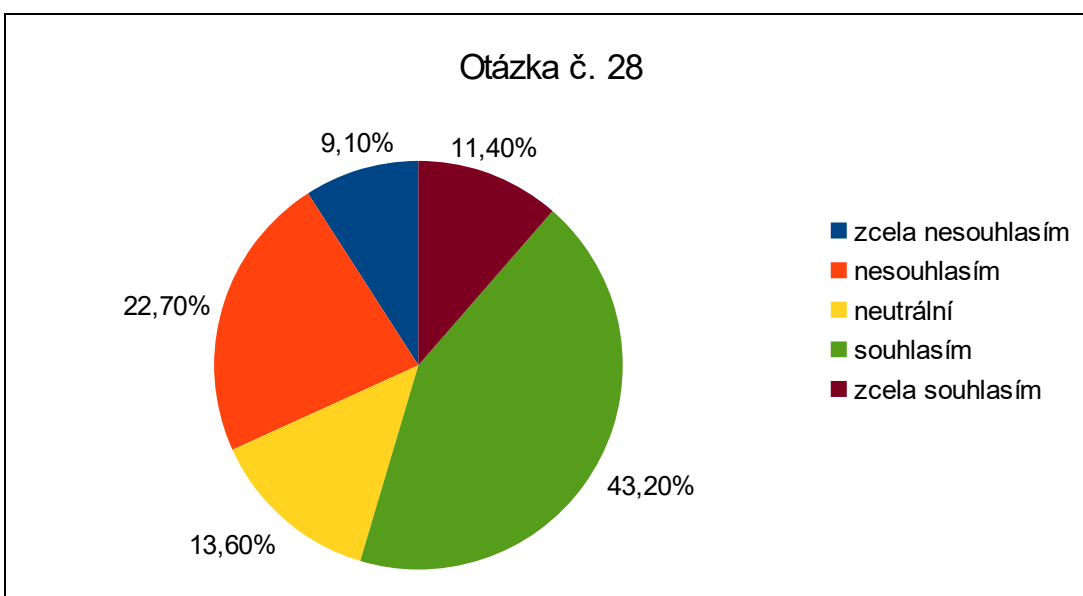

Graf č. 10 Otázka č. 22

Otázka č. 28:

Musím svému dítěti pohrozit nějakým trestem alespoň jednou týdně.

Převážná většina dotázaných respondentů souhlasí s danou otázkou, kladně odpovědělo víc jak padesát procent respondentů. Přes třicet procent respondentů odpovědělo negativně a téměř čtrnáct procent dotázaných rodičů zvolilo neutrální odpověď.

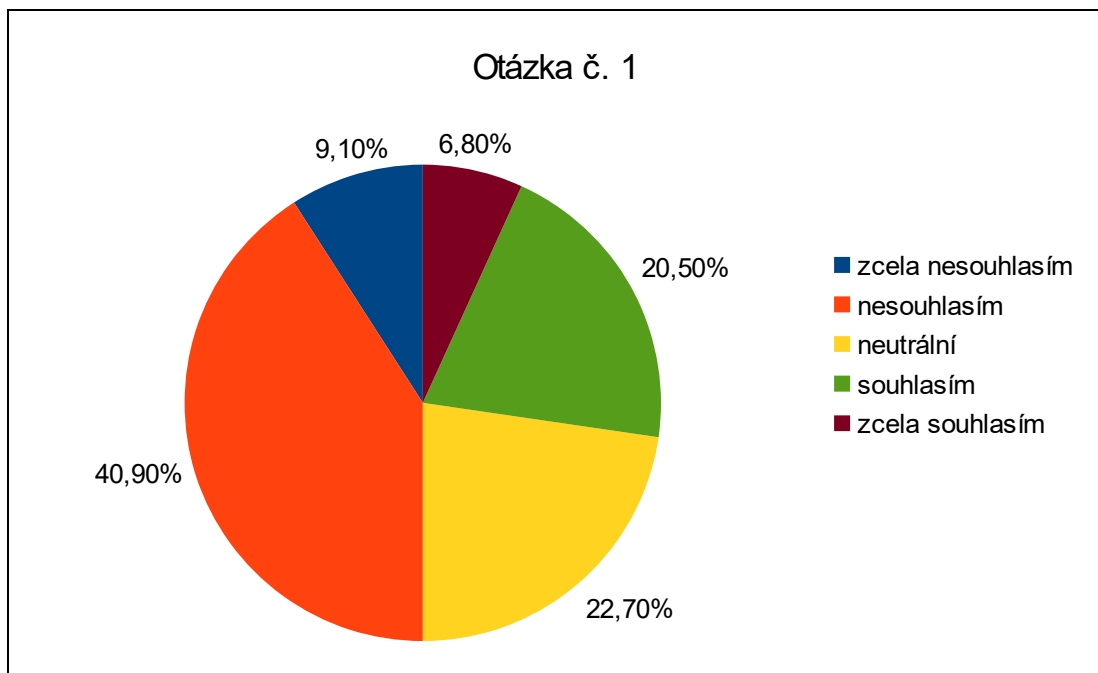
Graf č. 11 Otázka č. 28

Liberální názory

Otázka č. 1:

Je lepší trošku ustoupit a nevyvolávat konflikt, než si stát za svým a vyprovokovat hádku.

U této otázky vidíme padesátiprocentní nesouhlasnou odpověď respondentů. Kladná a neutrální odpověď se téměř shodují. Kladně odpovědělo dvacet sedm procent respondentů, neutrálně téměř dvacet tři procent.

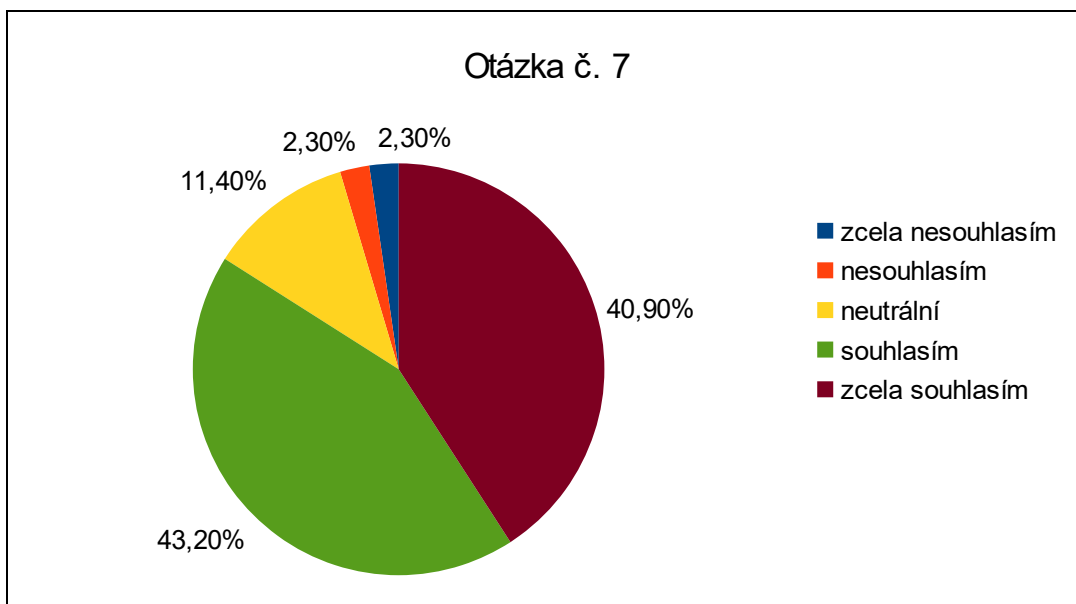

Graf č. 12 Otázka č. 1

Otázka č. 7:

Dětství je natolik krátké, že by rodiče měli dělat vše pro to, aby to bylo šťastné období.

V této otázce se většina dotázaných rodičů shodla, že pro děti by mělo být dětství šťastným obdobím. Souhlasně odpovědělo přes čtyřicet procent a zcela souhlasilo čtyřicet procent dotazovaných rodičů. Na otázku neutrálně odpovědělo téměř dvanáct procent a nesouhlasně odpovědělo téměř pět procent dotazovaných.

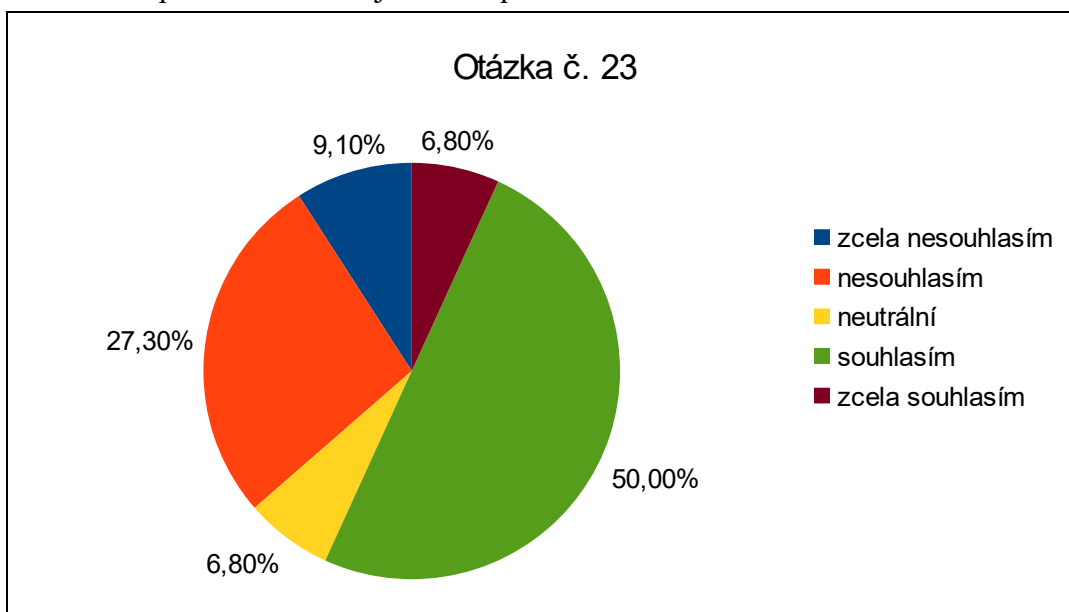
Graf č. 13 Otázka č. 7

Liberální činy

Otázka č. 23

Mé dítě nemá na starosti žádné pravidelné domácí práce, ale tu a tam se zapojí, když ho o to požádám.

Většina respondentů, téměř padesát osm procent, u této otázky zvolila souhlasnou odpověď. K negativní odpovědi se přiklonilo téměř třicet šest procent dotazovaných a neutrální odpověď zvolilo nejméně respondentů.

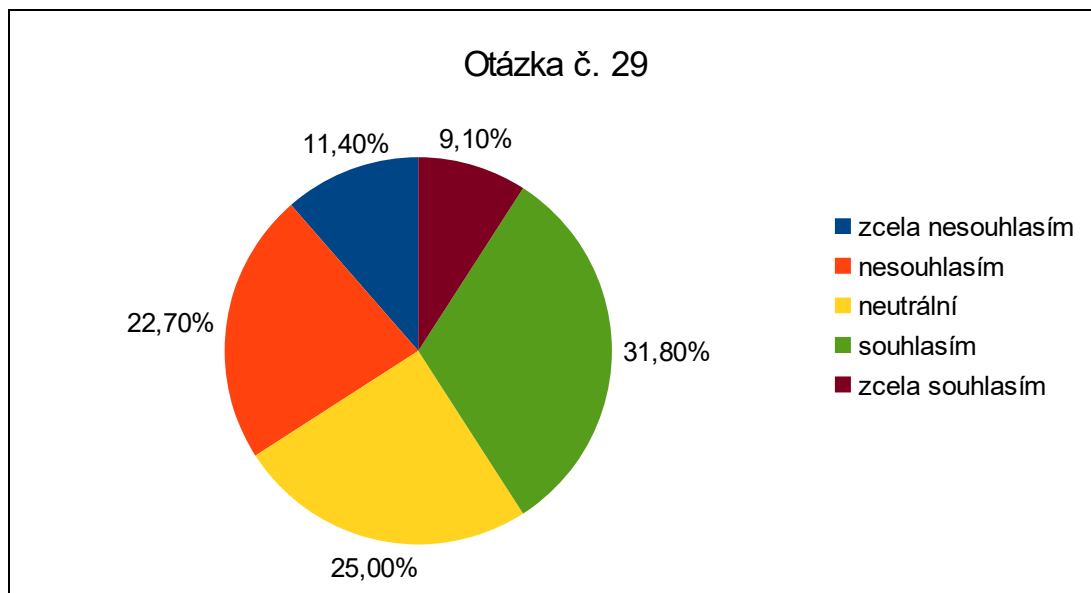

Graf č. 14 Otázka č. 23

Otázka č. 29:

Přál/a bych si aby mé dítě nepřerušovalo moje rozhovory tak často.

U této otázky je nejvíce, téměř čtyřiceti procenty zastoupena kladná odpověď. Druhou více zastoupenou skupinou je záporná odpověď a pro neutrální odpověď se rozhodlo dvacet pět procent respondentů.

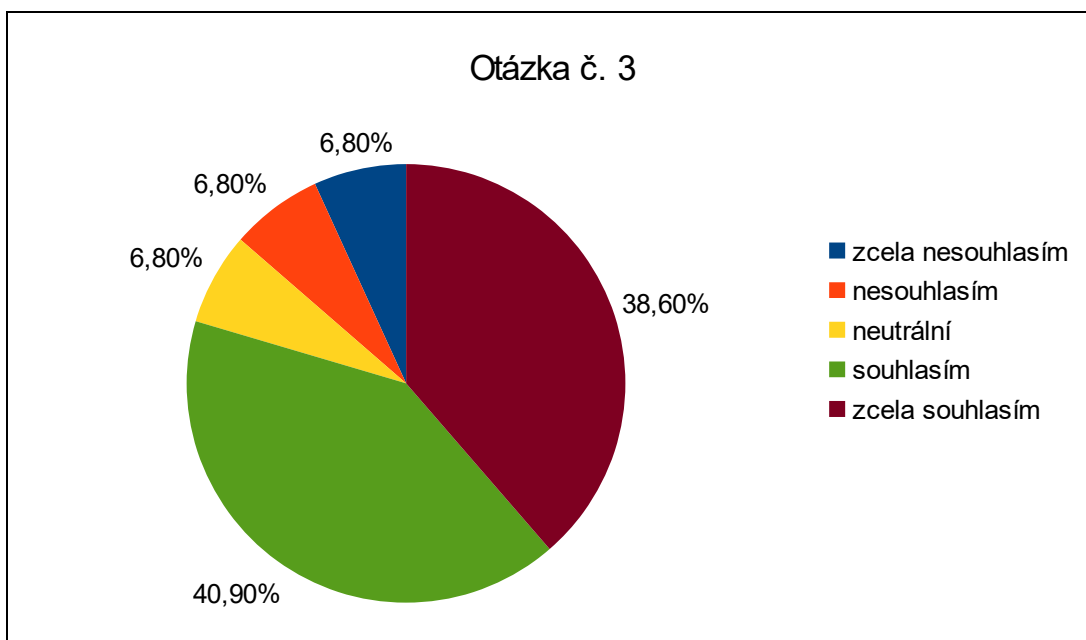
Graf č. 15 Otázka č. 29

Demokratické názory

Otázka č. 3

Děti by si neměly vždy prosadit svou, ale my bychom se měli naučit naslouchat tomu, co mají na srdci.

V této otázce je nejvíce zastoupena kladná odpověď a to téměř s čtyřiceti jedna procenty souhlasná odpověď a téměř třicet devíti procenty zcela souhlasná odpověď. Neutrální odpověď a obě nesouhlasné odpovědi jsou ve stejném procentuálním zastoupení.

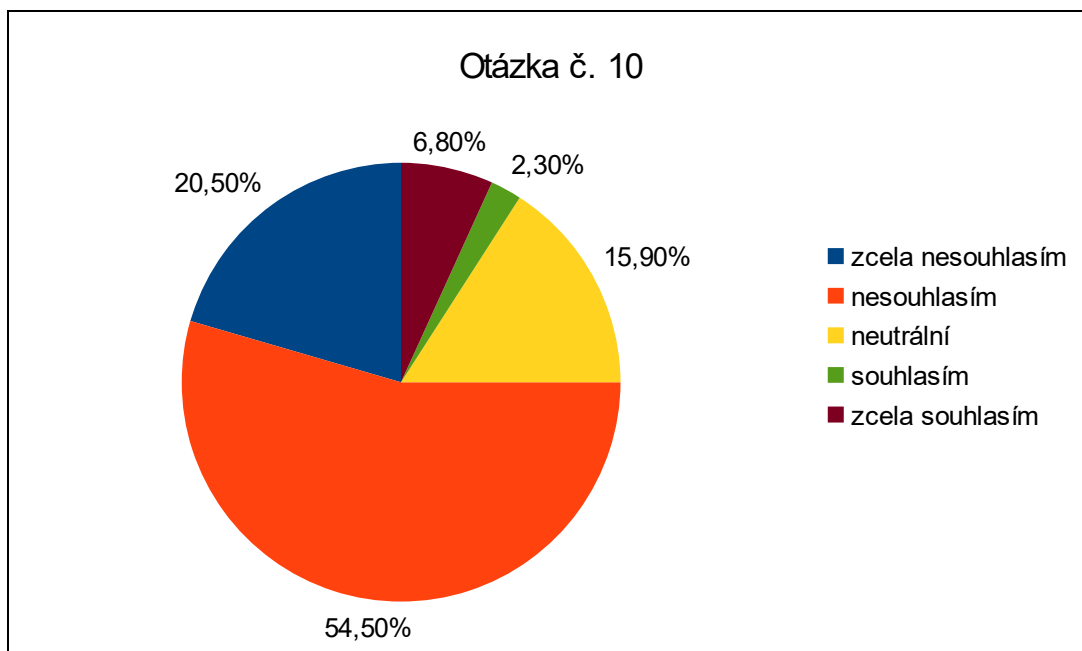

Graf č. 16 Otázka č. 3

Otázka č. 10:

At' se nám to líbí nebo ne, děti stejně mají poslední slovo v tom, co budou, nebo nebudou dělat.

U této otázky vidíme sedmdesáti pěti procentní zastoupení záporné odpovědi dotázaných rodičů. Druhou nejčastěji zastoupenou odpovědí je neutrální odpověď a nejméně zastoupenou skupinou jsou souhlasné odpovědi.

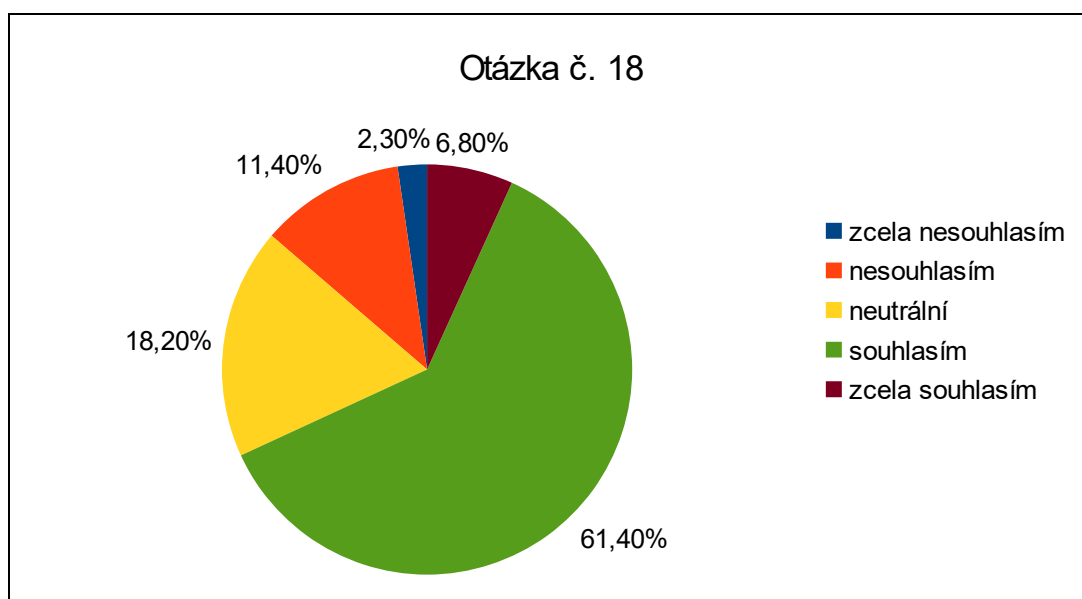
Graf č. 17 Otázka č.10

Demokratické činy:

Otázka č. 18:

Když mé dítě dělá něco co nemá, obvykle ví, jaké to bude mít následky.

Nejvíce zastoupenou skupinou je souhlasná odpověď, kdy téměř šedesát osm procent odpovědí je souhlasných. Neutrální odpověď na tuto otázku zvolilo přes osmnáct procent dotazovaných rodičů a pouhých třináct a půl procenta respondentů zvolilo nesouhlasnou odpověď.

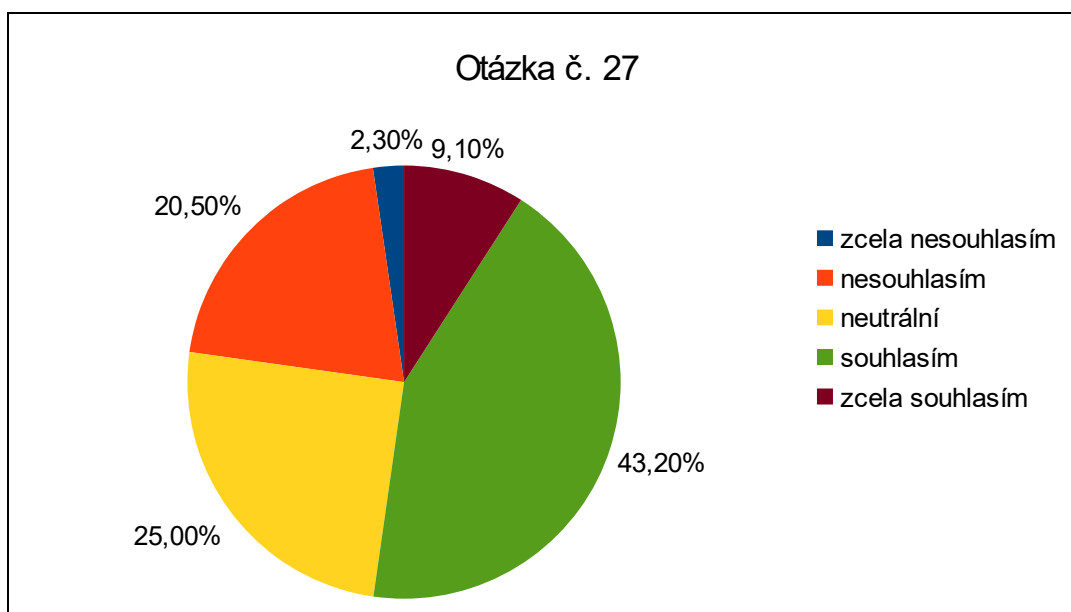

Graf č. 18 Otázka č. 18

Otázka č. 27

Obvykle dávám svému dítěti možnost volby mezi dvěma vhodnými alternativami, spíše než abych mu řekl/a co má udělat.

V této otázce je nejvíce zastoupená kladná odpověď s téměř padesáti dvěma procenty odpovědí. Druhou, nejvíce zastoupenou odpovědí je neutrální odpověď a záporně odpovědělo téměř dvacet tři procent dotazovaných.

Graf č. 19 Otázka č. 27

Shrnutí grafů:

Z vybraných grafů můžeme vidět, jak procentuálně odpovídali jednotliví respondenti na jednotlivé otázky. U autokratických názorů a činů většinou převládají nesouhlasné odpovědi, u liberálních názorů a činů se nedá určit převládající odpověď a u demokratických názorů a činů nám téměř převládají souhlasné odpovědi. Průměrné procentuální hodnocení tedy vypovídá vyhodnocení dotazníku a největšímu počtu zastupujících rodičů s demokratickou výchovou. Často respondenti volili neutrální odpověď,

3.7. Diskuze

Srovnání předpokladu a výsledku

Ve svých výzkumných předpokladech jsem uváděla následující pořadí stylů výchovy: demokratický styl bude mít největší zastoupení, nezařaditelný styl výchovy bude mít druhé největší zastoupení, liberální styl výchovy bude na třetím místě a nejméně zastánců bude mít autokratický styl výchovy. U svého předpokladu, že největší zastoupení bude ve skupině s demokratickým stylem výchovy, se potvrdila správnost předpokladu a to více jak nadpolovičním počtem rodičů využívající tento styl výchovy k výchově dětí. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou jsou rodiče s nezařaditelným stylem výchovy, který obsahuje prvky všech tří stylů výchovy, ať už jsou některé zastoupené více či méně. Tito rodiče nepřevažují s určitým stylem nijak výrazně, ale od každého stylu využívají určitých prvků. Druhé největší zastoupení jsem též předpokládala správně. Třetím, méně zastoupeným stylem výchovy je autokratický styl výchovy, kdy jsou rodiče spíše přísnější a dožadují se kázně a poslušnosti v určitých mezích. Ve svém předpokladu jsem se mylila, protože jsem se domnívala, že na třetím místě bude liberální výchova. O to více mne tento závěr překvapil, protože se ve svém okolí s touto výchovou téměř nesetkávám. Poslední skupinou bez zástupce je liberální styl výchovy. Předpokládala jsem, že liberální styl výchovy bude na třetím místě, ale i tento předpoklad byl milný. Domnívala jsem se, že respondentů uznávající tento styl výchovy bude více než autokratických, ale pravděpodobně tento trend spíše mizí.

Porovnání výsledků bakalářské práce a výzkumu I. Gillernové z r. 2002

U výsledků z výzkumu Gillernové a Čápa je zastoupení jednotlivých stylů následující:

- demokratický styl: **8%**
- liberální styl: **38,5%**
- autokratický styl: **7%**
- (zanedbávající styl: **44%**)

Jedná se o dotazník, který vyplňovaly děti a ne rodiče a věk dětí byl od 11 do 18 let. Počet respondentů byl 2178. Nejvíce dětí bylo ve věku 13 – 14 let, výzkum probíhal od

roku 2000 do roku 2002, tudíž většina dětí byla narozena po roce 1986 a vychovávána po uvolnění komunistického režimu. Je pravděpodobné, že slet historických události v tomto období měl výrazný vliv na výchovu dotazovaných dětí. Porovnání výsledků bakalářské práce a výzkumu vypadá následovně:

	Bakalářská práce	Výzkum I. Gillernové
Demokratický styl	50 %	8 %
Autokratický styl	11 %	7 %
Liberální styl	0 %	38,5 %

Tabulka č. 5 Porovnání výsledků BP a výzkumu

Můžeme zde vidět velmi výrazný rozdíl mezi výsledky výzkumu a bakalářské práce především v zastoupení demokratického stylu výchovy, kdy je rozdíl téměř 42%. Velký rozdíl vidíme i v liberální výchově, kdy byla v roce 2002 zastoupena druhým nejvyšším procentem (po zanedbávající výchově) a v dnešní době nikdo z respondentů nemá převládající prvky liberální výchovy. Gillernová ve svém výzkumu uvádí i zanedbávající styl, který jsem ve svém dotazníku nebrala v potaz. Je možné, že by do zanedbávajícího stylu patřil po podrobnějším rozzaření některý z rodičů, který byl ve skupině s nezařaditelným výchovným stylem. Můžeme zde vidět obrovský posun v pohledu na výchovu dnešních dětí narozených po roce 2010 a dětí převážně narozených v 90. letech 20. století.

Shrnutí bakalářské práce

Tato bakalářská práce se zabývá stylem výchovy v Liberci. V teoretické části jsem rozebírala jednotlivé teorie zabývající se výchovnými styly od známých psychologů a pedagogů a jejich názory na pojetí výchovy. Teoretická část je brána od pravěku po 20. století. Můžeme tak vidět posun, který se odehrál v pojetí výchovy jako takové ale i v tom, jakou pozici mělo dítě a jaký byl důraz kladen na jeho výchovu. V další kapitole rozebírám styly výchovy a především jejich modelové pojetí v průběhu dvacátého století.

Další podkapitolou jsou dnešní aktuální trendy ve výchově, kdy ke klasickým modelům přidávám příklady nových, různé styly zahrnujících typy výchov. Třetí část je praktická, kdy hlavním cílem práce bylo zjistit, jaký výchovný styl převažuje a v jakém zastoupení jsou ostatní styly výchovy v Liberci. Převažující styly jsem zjišťovala za

pomoci dotazníku, který jsem distribuovala na internetových stránkách, pomocí mailu nebo přímým odkazem pro ty, které jsem znala.

Dotazník jsem překládala z anglických stránek a bylo velmi obtížné některé věty přeložit tak, aby dávaly smysl a obsahovaly původní znění otázky. Myslím si, že i kvůli tomu jsem se setkala na internetových stránkách s negativní odezvou asi od dvou žen, kdy mi nevybíravě napsaly, že dotazník kvůli jeho složitosti nebudou vyplňovat. Naštěstí pro mne se našly i maminky, které se dotazníkem pročetly až do konce a můj výzkum mohl díky jejich ochotě vzniknout. Asi i kvůli složitosti neprobíhal sběr odpovědí úplně jednoduše a já byla velmi ráda za sběr jednapadesáti dotazníků. O to více mne poté mrzelo, že jsem musela sedm dotazníků vyřadit z důvodu nevyhovujícího věku dětí respondentů.

Při sčítání odpovědí vyšel nejvíce využívaný styl demokratický. Za to jsem byla více než ráda, jednak pro to, že se potvrdil můj výzkumný předpoklad pro první místo a také kvůli tomu, kolik je dneska dalších různých stylů založených na demokratickém principu, kdy se berou plně ohledy na děti. Druhý, neutrální styl výchovy, třetí autokratický a na poslením místě liberální styl výchovy. U některých otázek v dotazníku mne překvapilo velké procento odpovědí jako neutrální, domnívám se, že rodičům se spíše nechtělo pravdivě odpovídat i přes anonymitu dotazníku, pravděpodobně i kvůli tomu vyšlo vysoké procento rodičů s neutrálním typem výchovy.

4. ZÁVĚR

V této bakalářské práci se věnuji stylům výchovy. V první části jsem se věnovala historickému pohledu a pojetí výchovy. V další části se věnuji stylům výchovy, které byly důležité ve dvacátém století a dnes. V praktické části jsem zjišťovala převažující styly výchovy v Liberci. Za pomoci dotazníku jsem zjistila, že téměř poloviční zastoupení má demokratická výchova, desetiprocentní zastoupení má autokratická výchova a bez zastoupení je čistě liberální výchova. Zbývající procentuální hodnocení je neutrální styl výchovy, kdy je v obdobném zastoupení styl nezařaditelný, demokraticko-liberální a autokraticko-demokratický styl.

5. POUŽITÁ LITERATURA

- ČÁP, J., 1987. *Psychologie pro učitele*. 3. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN: 14-225-87
- ČÁP, J., 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. 1. vydání. Praha: ISV. ISBN: 80-85866-15-3
- ČÁP, J., MAREŠ, J. 2007, *Psychologie pro učitele*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-273-7
- GILLERNOVÁ Ilona. Způsob výchovy v současné české rodině z pohledu dospívajících chlapců a dívek. In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. ISBN 80-244-1059-1.
- GILLERNOVÁ, I., KEBZA a V., RYMEŠ, M. Et al., 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-2798-1.
- GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. 1999. *Obecná pedagogika I*. 1. vydání. Olomouc: Hanex. ISBN: 80-85783-20-7.
- HELUS, Z., 2011. *Úvod do psychologie*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s. ISBN: 978-80-247-3037-0
- JANSA, P. a kolektiv, 2012. *Pedagogika sportu*. 1. aktual. Vydání. Praha: Karolinum. ISBN: 978-80-246-2026-8
- KASPER, T., KASPEROVÁ, D. 2008 *Dějiny pedagogiky*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s. ISBN: 978-80-247-2429-4
- KOMENSKÝ, J.A., *Informatorium školy mateřské* Praha: Academia. ISBN: 978-80-200-1451-1
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktual.vyd. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-1284-0.

- MATĚJČEK, Z. 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN: 8085282836
- MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. 2001. *Pedagogický slovník*. 3. vydání. Praha: Public. ISBN: 8071785792
- MERTIN, V., 2013. *Výchova bez trestů*. 1.vyd. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-247-3470-5.
- *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. [vid. 11. 8. 2011]. ISSN: 1802-4785. Dostupné z: <http://rvp.cz/> [online]
- MONTESSORI, M., 2012. *Tajuplné dětství*. Praha: Triton. ISBN: 978-80-7387-382-0
- Nevýchova: Nevychova.cz [online]. [vid. 11.2.2017] Dostupné z: <https://www.nevychova.cz/o-nevychove/>
- NOVÁK, T., 2013. *Jak vychovat seběvědomé dítě*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-4522-0.
- OPRAVILOVÁ, E. 2012. *Předškolní pedagogika*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s. ISBN: 978-80-271-9087-4
- PAZDERKOVÁ, K., 2012 *Rodičovské výchovné styly v souvislosti s výskytem užívání alkoholu u dětí a dospívajících*. Praha 2012. Bakalářská práce. 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Specializace ve zdravotnictví. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Lenka Čablová
- PROCHÁZKA, M., 2012. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-3470-5.
- Psychologie: Psychologie.cz [online]. [vid. 11.2.2017] Dostupné z: <https://psychologie.cz/poradna/tezke-navraty-dcery-od-babicek-jake-jsou-vychovne-pristupy-prarodicu/>
- RÝDL, K. 1999, *Principy a pojmy pedagogiky M. Montessori*. Praha, Nakladatelství Public History. ISBN: 80-902193-7-3
- SEARS, W., SEARSOVÁ, M. 2012. *Kontaktní rodičovství*. 1. vydání. Praha: ARGO. ISBN: 9788025705971
- SOUČEK, J., 1995 *Dějiny pravěku a starověku*. 3. vydání. SPL – práce ALBRA. ISBN: 80-86287-21-1

- THOROVÁ, K., 2015. *Vývojová psychologie*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0714-6
- Tvořme školu: *Tvořme školu společně* [online]. [vid. 25. 11. 2016] Dostupné z: <http://tvormeskolu.webnode.cz/products/stredoveka-vychova/>
- Wikipedie: *Wikipedie otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 5.1.2017] ISSN: 14604740. Dostupné z https://en.wikipedia.org/wiki/Parenting_styles
- ZELINKOVÁ, O., 1997. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN: 8071780715
- ZETÍKOVÁ, K., *Vliv sourozeneckých konstelací na mezilidské vztahy*. Olomouc 2009. Diplomová práce. Cyrilometodějská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra křesťanské výchovy. Vedoucí diplomové práce Ing. Mgr. Peter Tavel Ph.D.

6. SEZNAM PŘÍLOH

- *Dotazník sestavený* Michaelem Popkinem:

Jaký je váš rodičovský styl výchovy?

Přečtěte si každý jednotlivý názor nebo čin a rozhodněte, jak moc s ním souhlasíte nebo nesouhlasíte. Zaškrtněte číslo od 1 do 5, přičemž tato čísla odpovídají míře Vašeho souhlasu: 1. velmi nesouhlasím; 2. nesouhlasím; 3. neutrální; 4. souhlasím; 5. velmi souhlasím

Část I: Názory

1. Je lepší trochu ustoupit a nevyvolávat konflikt, než si stát za svým a vyprovokovat hádku.

1 2 3 4 5

2. Děti potřebují výchovu, která trochu bolí, protože si tuto lekci budou pamatovat i později.

1 2 3 4 5

3. Děti by si neměly vždy prosadit svou, ale my bychom se měli naučit naslouchat tomu, co mají na srdci.

1 2 3 4 5

4. Vztah rodič-dítě je jako válka a v případě, že vyhraje rodič, tak vyhrávají obě strany; pokud rodič prohraje, tak prohrávají obě strany.

1 2 3 4 5

5. Pokud rodiče poskytují dětem dobré prostředí, tak se děti víceméně dokáží vychovat sami.

1 2 3 4 5

6. Role rodiče, je něco jako učitel, který připravuje své dítě na závěrečnou zkoušku zvanou život.

1 2 3 4 5

7. Dětství je natolik krátké, že by rodiče měli dělat vše pro to, aby to bylo šťastné období.

1 2 3 4 5

8. „Ohýbej proutek, dokud je mladý“ nebo „škoda každé rány, která padne vedle“ je stále nejlepší politika.

9. Děti se potřebují naučit, co dělat smí a nebo naopak co dělat nesmí, ale to neznamená, že je to musíme naučit za použití trestů.

1 2 3 4 5

10. Ať se nám to líbí nebo ne, děti stejně mají poslední slovo v tom, co budou nebo nebudou dělat.

1 2 3 4 5

11. Necháte-li dítěti poměrně volnou ruku, nakonec se stejně naučí z následků svého chování, co je správné.

1 2 3 4 5

12. Děti se nejdříve musí naučit, že rodič je šéf.

1 2 3 4 5

13. Příliš mnoho dětí dnes odmlouvá svým rodičům, ačkoliv by měli být ticho a poslouchat.

1 2 3 4 5

14. Chceme-li aby nás děti respektovaly, musíme s nimi nejprve jednat s respektem my sami.

1 2 3 4 5

15. Nikdy nemůžeš udělat, až příliš mnoho pro své dítě, pokud to děláš z ryzí lásky.

1 2 3 4 5

Část II: Činy

16. Často musím zavolat mé dítě více než jednou, abych jej dostal ráno z postele.

1 2 3 4 5

17. Musím nad svým dítětem neustále stát, aby něco dodělalo do konce.

1 2 3 4 5

18. Když mé dítě dělá něco co nemá, obvykle ví, jaké to bude mít následky.

1 2 3 4 5

19. Často se rozčílím a křičím na své dítě.

1 2 3 4 5

20. Často cítím, že mé dítě využívá mojí dobromyslnosti.

1 2 3 4 5

21. Doma mluvíme o domácích pracích a všichni se na nich podílíme.

1 2 3 4 5

22. Mé dítě dostane výprask alespoň jednou za měsíc.

1 2 3 4 5

23. Mé dítě nemá na starosti žádné pravidelné domácí práce, ale tu a tam se zapojí, když ho o to požádám.

1 2 3 4 5

24. Obvykle dávám svému dítěti jasné instrukce k tomu, jak chci, aby něco udělalo.

1 2 3 4 5

25. Mé dítě je vybíravý jedlík, takže musím zkoušet různé kombinace, abych se ujistil/a, že dostane správnou výživu.

1 2 3 4 5

26. Nemluvím sprostě se svým dítětem, a proto neočekávám, že by mělo mluvit sprostě se mnou

1 2 3 4 5

27. Obvykle dávám svému dítěti možnost volby mezi dvěma vhodnými alternativami, spíše než abych mu řekl/a co má udělat.

1 2 3 4 5

28. Musím svému dítěti pohrozit nějakým trestem alespoň jednou týdně.

1 2 3 4 5

29. Přál/a bych si aby mé dítě nepřerušovalo moje rozhovory tak často.

1 2 3 4 5

30. Mé dítě po ránu obvykle vstane a připraví se bez mé pomoci.

1 2 3 4 5

Vyhodnocení skóre:

Doplňte v následující tabulce za čísla v závorce (čísla jednotlivých bodů) Vaše skóre (zaškrtnuté číslo) a tato čísla sečtěte.

Autokratické názory:

(2) ____ + (4) ____ + (8) ____ + (12) ____ + (13) ____ = _____

Tolerantní názory:

(1) ____ + (5) ____ + (7) ____ + (11) ____ + (15) ____ = _____

Aktivní * názory:

(3) ____ + (6) ____ + (9) ____ + (10) ____ + (14) ____ = _____

Autokratické činy:

(17) ____ + (19) ____ + (22) ____ + (24) ____ + (28) ____ = _____

Tolerantní činy:

$$(16) \underline{\quad} + (20) \underline{\quad} + (23) \underline{\quad} + (25) \underline{\quad} + (29) \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

Aktivní * činy:

$$(18) \underline{\quad} + (21) \underline{\quad} + (26) \underline{\quad} + (27) \underline{\quad} + (30) \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

Abyste získali jasnější pohled na to, jaký je Váš konečný výsledek sečtěte skóre („názory“ + „činy“) u jednotlivých stylů a запиšte tato čísla do tabulky "kombinace".

	názory		činy	=	kombinace
Autokratický	<u> </u>	+	<u> </u>	=	<u> </u>
Tolerantní	<u> </u>	+	<u> </u>	=	<u> </u>
<i>Aktivní*</i>	<u> </u>	+	<u> </u>	=	<u> </u>

- ***Tabulka s jednotlivými součty odpovědí:***

Respondent číslo:	Autokratický styl	Liberální styl	Demokratický styl
1.	26	33	40
2.	39	28	32
3.	31	28	37
4.	36	32	37
5.	39	31	34
6.	17	28	41
7.	34	29	35
8.	22	28	42
9.	26	31	33
10.	27	22	36
11.	23	27	37
12.	36	28	39
13.	43	34	33
14.	31	29	29
15.	19	27	34
16.	35	33	35
17.	16	20	40
18.	35	30	30
19.	22	28	37
20.	35	35	31
21.	21	32	38
22.	18	28	37
23.	12	26	39
24.	22	26	35
25.	33	33	43
26.	46	16	32
27.	25	20	39
28.	29	28	32
29.	14	34	41
30.	25	34	36
31.	31	34	31
32.	27	17	36
33.	16	29	36

35.	17	29	37
36.	35	31	33
37.	20	32	34
38.	34	27	33
39.	19	29	35
40.	27	23	34
41.	29	30	38
42.	22	29	42
43.	28	37	39
44.	38	32	36
Celkový součet odpovědí	1214	1271	1584